РОВЕНСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ
ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ

ОРЛЕНЯ

ЧАСОПИС ДЛЯ ДІТЕЙ

ORLENJA Kinderzeitung

ІІ рік видання КВІТЕНЬ 1942 РІК № 4. (7)

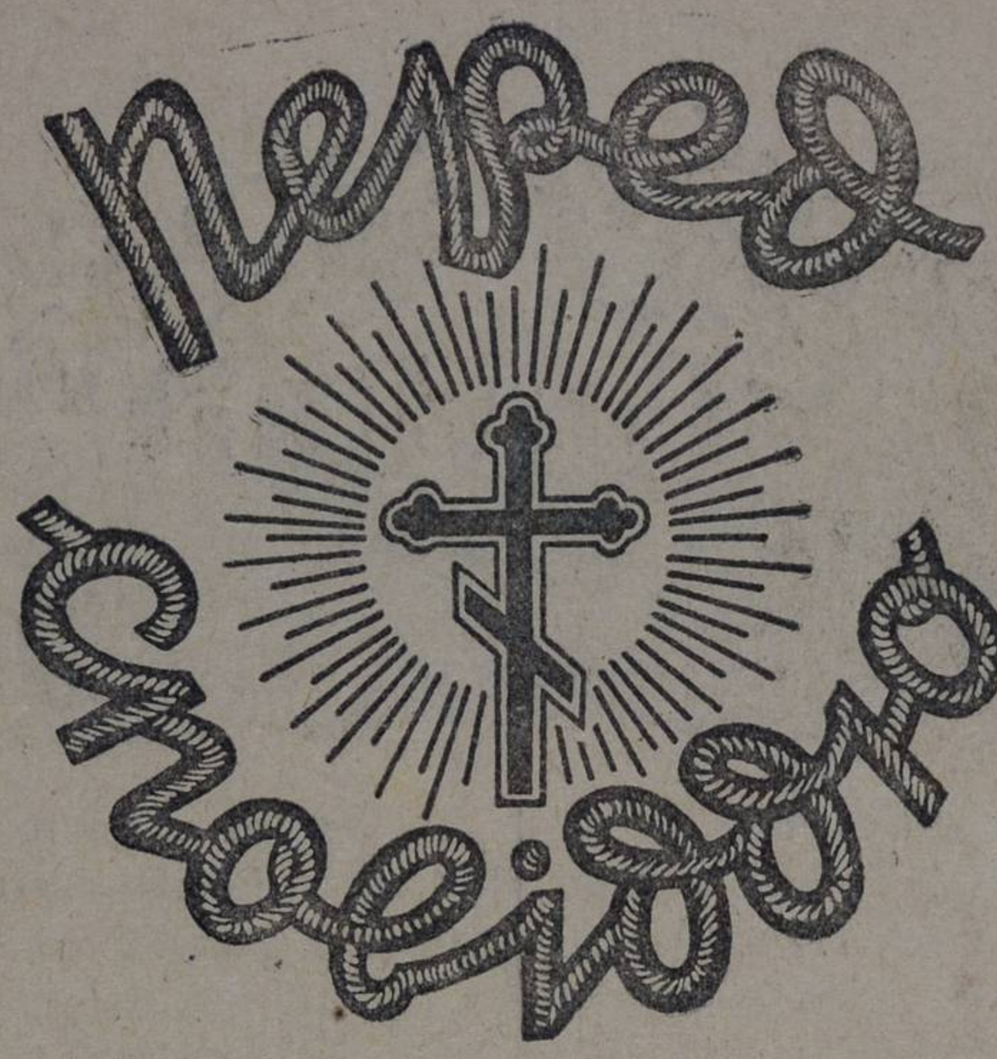
Коло домовини

До світанку були вже недалеко. Нічна мряка поволі щезала. Листя на деревах виблискувало росою, щораз ставало холодніше. Вояки, що стояли на варті коло домовини, сидячи задрімали. Тільки одному з них не спалося. Стояти на варті докучило, він став думати над тим, навіщо велять сторожити мертве Тіло, яке не може втікти, а до того знаходиться в доброму сховку. в печері. вхід до якої привалений великим каменем. Небо почало на сході прояснятись. Перше проміння світанку освітило обличчя вояків. Деякі з них зітхнули, підвели голови, подивились на схід та й знову поснули. Тільки той самий вояк, що стояв на варті, далі снував свої думки.

Пригадалось йому, що серед народу говорили; ніби на світанку третього дня після положення до гробу цього тіла, яке вони стережуть, станеться чудо. Вояк знову подивився на небо, що поступово з білого переходило в рожеве й одбивалося на величезному каменю, яким був привалений вхід в печерю, переконався що все спокійно й подумав: який темний нарід, говорить сам не знає що. То ж цей камінь привалювало шість душ. Чи ж може бути, щоб один чоловік, замучений вже дві ночі тому, лежачи в гробі, міг би здвигнути його. щоб вийти з печери. Але вже зовсім почало розвиднятася, коли це почувся гуркіт. Вояк припав до стіни і став прислухатися. Від неї віяло холодом. Вояк припадково глянув на небо й побачив на сході надзвичайну красу сходячого сонця. Він зрозумів, що наближається велика хвилина. Одійшовши від стіни, подивився на своїх товаришів, але всі вони спокійно спали. Подивився на камінь, — він також лежав на своєму місці. Заспокоївся, а думки снувались все далі й далі... „Кажуть, [illegible] той чоловік, побитий нагаями, привалений каменем, живе й буде жити, та що нема такої могили, з якої б Він не вийшов. Нарід — темний, але його провідники є розумні, тож навіщо вони звеліли сторожити домовину? Невже ж і в їхні уми закралась думка, що може статися чудо? Чи ж то можливо, щоб однаково думали й мудрі провідники й темна юрба? В цю хвилину вояк відчув на руці теплий соняшний промінь. Йому чомусь зробилося страшно. Він почав будити товаришів, але вони спали кріпким сном. Почув якийсь невиразний гомін та дзвін, а заразом глибокий нротяжний грім. З того страху він стратив притомність. Чув ще в напівзабутті, що земля задріжала, а коло нього пройшло кілька людських постатей. Почув він, що чиясь рука ніжно доторкнулась до його плеча. Він опритомнів. Сонце ясно світило навколо. а своїм промінням освітлювало вхід до печери. Камінь був відвалений від домовини. Навколо лежали вартівники... Тільки жінки мироносиці зі сльозами в очах допитувались у варгівників, чи не бачили вони в якому напрямку пішов Ісус Христос.

Я. Д.

50

З злиї помисли,
І тяжкії діяння,
Одні в душі моїй,
Лютуючи стоять.

Підходить судній день
І близько час останній
І ввесь ридаючи,
Молю я окаяний:

Отверзи двері покаяння...

Скажіть мені, чого цеї ночі повітря завше таке тепле й тихе, чого на небі горять мільйони зір, чого все навколо радіє, чого ніби якась хвиля підіймає людину вгору й несе кудись в далечінь? Здається, ніби й дзвони дзвонять теж якось радісно, ніби говорять, ніби співають:

— ХРИСТОС ВОСКРЕС!

І струмочки, шо збігають з гори ніби співають:

— ХРИСТОС ВОСКРЕС!

І сама церква, що горить святочними вогнями, теж каже всім:

— ХРИСТОС ВОСКРЕС!

* * * * * * * * * * * * * * *

В святую ніч сіяють зорі
Ясніше з вишини небес,
Так, ніби землю всі вітають:

— ХРИСТОС ВОСКРЕС!

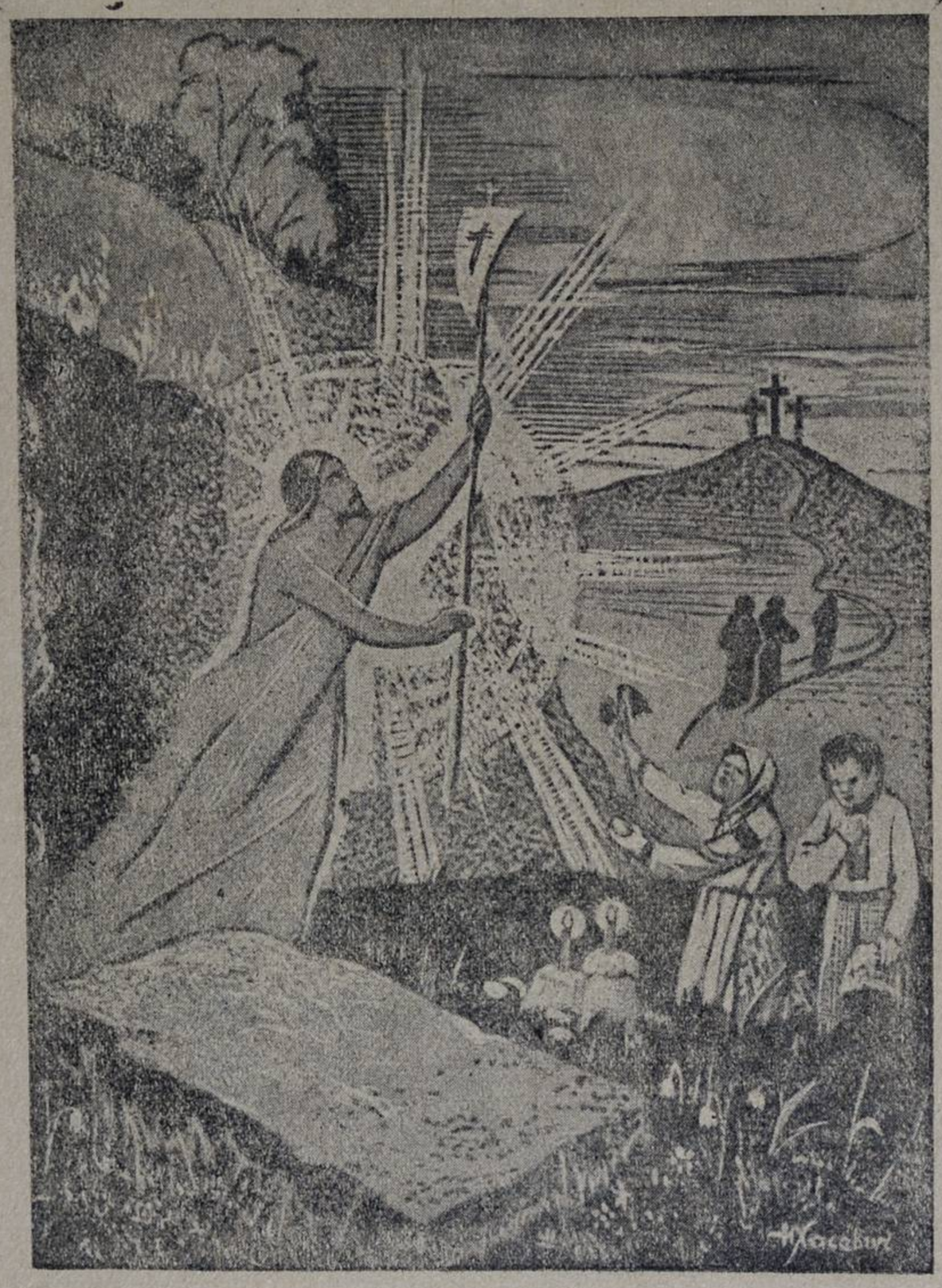
— ХРИСТОС ВОСКРЕС!

Великдень
Воскресення

Субота... Настав великий Вечір. В хатах все затихло, де-не-де ще блимає в вікні вогонь. Всі лягли відпочивати. На вулицях і по хатах запанувала дивна якась передсвяточна тиша. Ціла вселенна ніби чогось великого жде, до чогось приготовляється.

Ліг і я, але спати не можу, чую, що душу, мою, оповив таємничий голос Великої Ночі, голос далекої й близької минувшини.

Як багато говорить він мені, ласкаючи почуття, й будить заснувші вже спомини дитинства та юності.

Завтра „Христос Воскрес!“, завтра велике свято Воскресення! І ніколи не зрозуміє доросла людина, скільки розкоші для дитини в одному тільки цьому виразі „Велике Свято“, „Великдень“!

Перша заутріня! Боже, як билось серденько, коли, нарешті, перший раз, мати постановила взяти з собою своє дитя. Кажуть лягати спати, спати ие хочеться — тільки чекаєш: коли, нарешті, настане та, так довгождана хвилина. Боже, як довго тягнуться години — ніби вічність. Нарешті прийшла, вона заповнила нашу хатину радістю. Все заворушилось приготовляючись до заутрені.

Одягнений по-святочному, йдеш темною вулицею — ще не дзвонили. В церкві темно, але в ній вже повно людей; вони спішать зайняти собі місце, стоять із свічками, шепочуть молитви, а цей шопіт настроює: ждеш чогось надзвичайного. Ось засвітили свічки в паникадилах, які ніколи, здається, не світили. Як стало кругом круги ясно, церква переповнена народом, як весело вони всі дивляться, як весело й радісно дивитися на них

Ось вдарили в перший дзвін, за ним в другий, в третій, ці звуки понеслись над головами дивним, таємничим хором. Раптом ударили в великий дзвін і він своїм могутнім густим гудінням покрив увесь хор менших дзвонів.

Як хороше, Боже милий! Як хороше, світло стає на душі. Коло тебе стоїть твоя дорога матуся, татко, брати, сестри, як любо слухати таємничий шопіт і дивитись, на все великими очима й чекати нових переживань.

Десь з вівтаря винесли старі, древні ікони, яких ніколи не приходилось бачити. Взяли хоругви й заспівали про Воскресення Христа. Хресний ход рушив. Двері в церкві зачинилися, всі засвітили свічки, настала дивна тиша. Всі заніміли. На обличчях відбивається спокій і повага. Дивно стає дитині, — дивиться вона навколо — ось старенька бабуся стоїть з засвіченим недогарком, молиться й плаче, — ось брати й сестри, матуся й татко дивляться тобі просто в очі й не посміхаються. В церкві тихо — тихо, тільки над головами лунає величне гудіння дзвонів.

Боже, що далі буде — чудово й лячно! Але ось за дверима почувся голос пан—отця, йому відповів хор, — люди в церкві заворушилися, почали молитися. Раптом двері церковні відчинилися і почувся радісний оклик „Христос Воскрес!“ У відповідь пан — отцеві увесь нарід загудів : „Воістину Воскрес!“

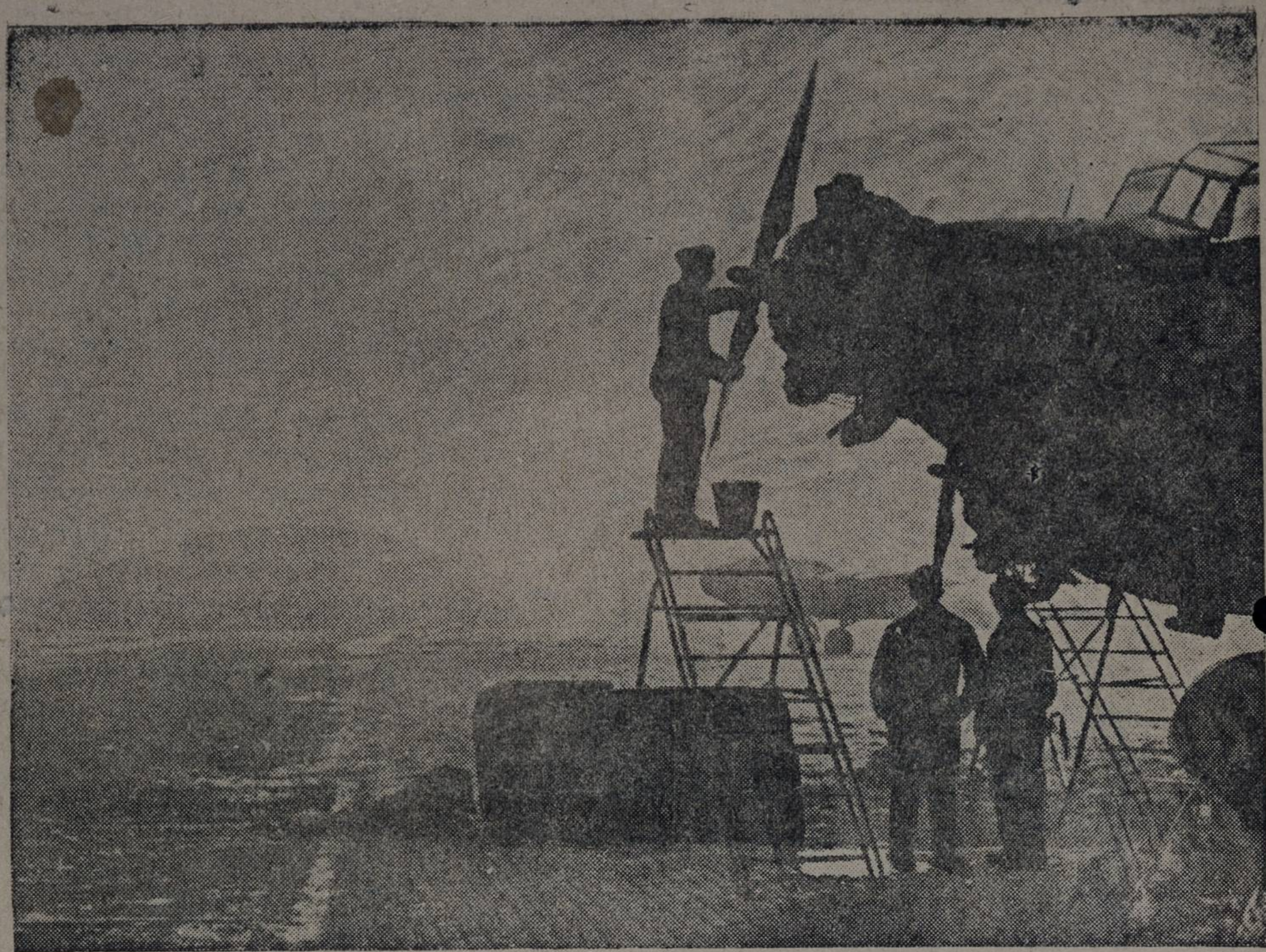
Далі всі разом з хором заспівали радісні пісні Воскресення.

О, святі пісні, кожному вони знайомі й кожному вони дорогі. Хто вас не знає й не співає, й не відповідає на ваші звуки всім своїм серцем! Бо вони говорять про те, що світ Воскресення Христового відкрив святу правду життя й майбутнє з'єднав з сьогочасним та минувшим в однім почутті безмежного щастя.

О, коли б назавше вдержати в душі цю гармонію й жити вічно з цим словом, з одним цим почуттям: „Христос Воскрес! Христос Воскрес!“

П. Сивенький.

Праця технічного персоналу починається з самого ранку. Старанна обслуга запевнює безоганне ділання машини в її важких та тяжких завданнях.

ГОДИНА НАРОДИН НОВОЇ ЕВРОПИ

Тепер уже для всіх ясно: 25 листопада 1941 року — це година народин нової Европи. Виголошені під час антикомітернівського з'їзду в Берліні промови, різні переговори та приняття державних мужів Фірером, — усе це майбутні історики оцінять, як заложення підвалин для конституції об'єднаної Европи.

Ця нова об'єднана Европа вже тепер, у початковій стадії свого розвитку, — це велика потуга. Тепер іще не можна передбачити, які форми прийме ця велика потуга у своєму внутрішньому й зовнішньому структуральному розвитку та у всіх своїх складових частинах. Структура цього твору — це зрештою тепер не найголовніше. В цей момент одне тільки—вирішально-важливе: мілітарно, політично й економічно ця нова потуга творить залізноміцний і непохитний блок. Об'єднана Европа — непобідима; їй не страшна блокада, вона не має ніяких слабих місць, які можна було би заатакувати. Навіть теоретично не можна собі уявити такої ворожої сили, яка б у стані побити цю об'єднану Европу чи то в мілітарній, чи то господарській, чи в ідеологічній ділянці, або навіть, хоч трохи її ослабити. На культурному полі ця Европа є і буде джерелом. з якого черпає сили біла раса, — може більше, ніж колинебудь.

Ця нова Европа, водночас із своїм народженням, становила відразу засади своєї зовнішньої політики, створивши міцний блок із молодими народами Далекого Сходу. Ці дві групи держав — об'єднаної Европи та об'єднаної Східньої Азії — так добре себе взаємно доповнюють, що між ними взагалі нема й не може бути ніяких суперечностей. Натомість вони мають змогу створити безпечну добу для найважливішого з континентів.

52

СІНГАПУР

Горда британська цвердиня, яку недавно здобули японці. На світлині ділянця, де містяться уряди

Здійснено небувалу в історії річ. У порівнянні з величністю цих планів та їх здійсненням маліють усі політичні події світової історії. Ні один державний муж на світі не відважувався ще підійти з такими планами до розв'язання проблеми цілого континенту. Це треба собі ясно усвідомити, щоб зрозуміти сьогоднішні події. Світова історія знає, щоправда, держави й державні організми, що разом із їхніми колоніями щодо розміру території та кількості населення більші за об'єднану Европу. Але ці державні організми не були оперті на внутрішній ідеї. Вони не поставали завдяки якійсь творчій ідеї, бо здебільшого їх створено й утримувано брутальною перевагою збройної сили. Нова Европа — це логічна природна фаза розвитку історії цього континенту і його народів, а сила зброї була потрібна тільки для того, щоб з дороги цього природнього розвитку усунути ворогів і перешкоди. Народи Европи скеровують самі зброю проти свого ворога. Тепер іде справжній визвольний бій, а результатом цього побідного змагання за волю буде здійснення ідеї об'єднаної Европи. Її повстання —це повна протилежність повстанню вимираючої англійської імперії та тим методам, якими Рузвельт хоче тепер досягти свої імперіалістичні розбишацькі цілі.

Нова Европа, що тепер народилася, — це зовсім логічний розвиток історії, а водночас—це найбільше чудо наших часів.

СИЛА З РАДОСТІ

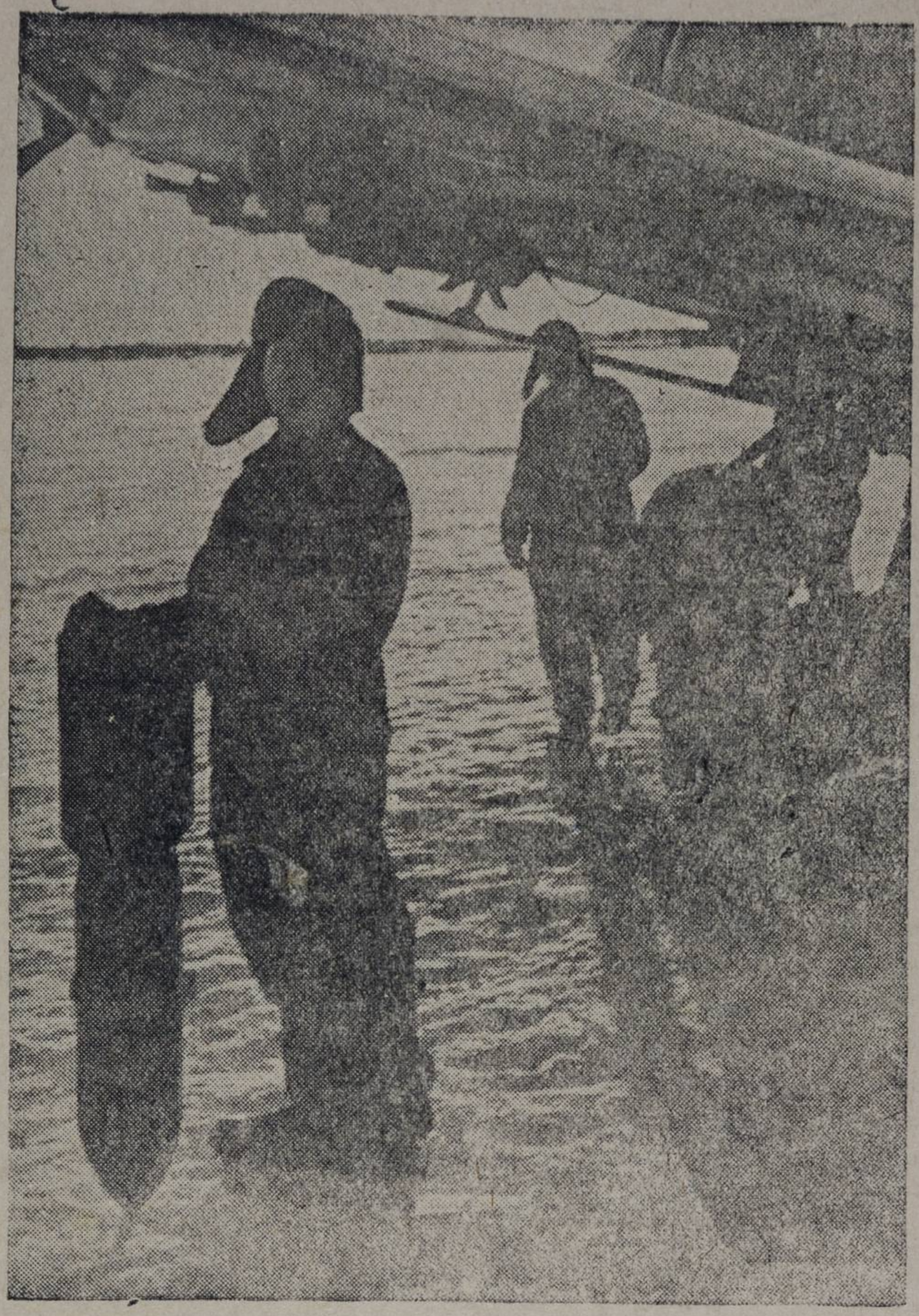
Для праці в новій Німеччині не призначені тільки певні верстви народу. Праця тут — істотна частина всього народнього життя, мірило всіх вартостей. А тому умовини, в яких вона відбувається, мусять бути якнайкращі. Праця не повинна виснажувати робітника; вона мусить іще залишати робітникові силу і радість, а через радість, що нею тішиться робітник. мусить у взаємодії знову повстати сила для праці.

ІЩоб переводити в життя цю засаду, „Німецький Фронт Праці" створив організацію, що називається „Сила з Радості". Ця організація складається з багатьох відділів, на яких лежать різні завдання. Візьмім, наприклад, відділ „Краса Праці". Цей відділ дбає про те, щоб усі місця праці були добре й вигідно уладжені. Вже ним одним можна здійснити основну думку організації „Сила з Радості": робітник мусить охоче перебувати в місці, де працює- Вимагається того, щоб фабричні приміщення очищувано з бруду та відпадків продукції; у ніякому разі не вільно занедбувати гігієни праці. Одночасно вжито всіх можливих заходів, щоб трудящим під час праці якомога менше давалися в знаки порохи, гук і спека. Спеціяльний відділ „Сили з Радості", що носить назву „Добре Світло", дбає про ясні приміщення для праці. Завдяки старанням цього відділу зужиття електричного струму в приміщеннях праці збільшилося на 665%. Під гаслами „тепла вода до приміщень праці" та „чисті люди в чистих приміщенях", улаштовано 10.000 кантин (їдалень) та відпочинкових установ, перебудовано й поліпшено 27.000 приміщень праці, влаштовано 20.000 купалень, душів тощо. Засновано також підвідділ „Прикрашування села", що займається влаштуванням відповідних приміщень для освітніх відчитів, вистав ок, кінових та театральних вистав по селах; цей підвідділ дбає також про гігієну сільськогосподарських будинків.

Головну ж увагу звертає„ Сила з Радості" на те, як проводить робітник свій вільний час, бо теж робітники мусять мати доступ до здобутків культури, з яких раніше користала тільки обмежена верства заможних людей. З цією метою організація „Сила з Радості" збудувала або придбала цілий ряд театрів та поробила контракти на дешеві карти вступу на театральні вистави й концерти. Улаштовані організацією „Сила з Радості" театральні вистави відвідали в 1934 році 9 мільйонів людей, а в 1937 році — вже 38 мільйонів. З переведеної в 1933 році в одному з великих берлінських підприємств анкети виявилося, що 64% мужчин та 73% жінок, що працюють у цьому підприємстві, ніколи ще не були в театрі.

Далі організація „Сила з Радості" улаштовувала багато концертів і вистав образотворчого мистецтва, курси мов та наукові прогульки. У 1938 році відбулося 52.000 відчитів, на яких побувало 3,900.000 осіб. Число участників в усіх культурних імпрезах росте з року на рік і перевищило вже 10 мільйонів. Дуже багато зробила також „Сила з Радості" в ділянці спортів. У 19.000 підприємств засновано спортові організації, число членів перевищило 2 мільйонів.

Особливою популярністю тішаться в Німеччині організовані „Силою з Радості" подорожі. Для подорожей водою вона має у своєму розпоряджені 5 власних пароплавів та дунайський флот. У 1934 відбулося 3.400 подорожей, а в 1937 році вже 32,500 подорожей з 9, 390.000 учасників. Завдяки цим імпрезам мільйони людей мали нагоду відвідати Африку, Мадеру, Середземне Море, Скандинавію тощо.

Літак забирає останні бомби, щоб вилетіти з ними на східнього ворога.

На початку війни можна було почути за кордоном пророкування, що всі ці німецькі досягнення обернуться внівець. Але сталося навпаки. Само собою розуміється, що подорожі під час відпусток довелося припинити з технічно-комунікаційних причин. Проте в усіх інших ділянках праця йшла далі без усяких обмежень. Організації „Сила з Радості" насамперед доручено опікуватися військом. Змобілізовано артистів, щоб дати змогу бувати на театральних виставах або на концертах тим військам, що перебувають у зайнятих теренах.

Від початку війни переведено вже в життя понад 300.000 імпрез цього роду. У зв'язку з цією акцією серед війська влаштовано в різних місцях „Хати Вояка" — наприклад у Брюселі, в Парижі, в Амстердамі та по інших містах. Це зробилися осередком культурного життя вояків. Відділи організації „Сила з Радості" розкидані по всьому театрі воєнних дій, а їх мандрівні театри й кіно об'їжджають увесь фронт.

Військові вісті

Використовуючи сувору зиму на Сході, більшовики провели в останньом часі цілий ряд протинаступів. Вони кидали цілі маси свсїх вояків у наступ, але наслідком цього були лише незначні пересунення фронту і зайняття деяких знищених місцевостей. Після кожного такого контрнаступу німецькі війська посилювали свою офензиву, в наслідок чого повертали часово захвачені ворогом місцевості. В усіх боях ворог поносить дуже поважні втрати. Більшовики не піклуються своїми пораненими, лишаючи їх на снігу та морозі напризволяще. В останніх десятьох великих битвах ворог втратив біля восьми мільйонів вбитими, а чотири мільйони попало в полон. Здавлено 390 ворожих дивізій разом з величезним воєнним матеріялом. Досі, з огляду на важкі умовини східньої зими, Німецьке Командування вело оборонний бій, а з наступленням весни 1942 року з наказу Фірера перейде знову до наступу, щоб остаточно знищити ворога цілої Европи.

* * *

Райхсміністер для зайнятих теренів на Сході видав нове розпорядження про земельний лад, що усуває колективізацію. На місце більшовицької колгоспної системи приходить новий лад, який повертає сільське населення Сходу до одноосібного загосподарювання землі.

* * *

В Північній Африці німецькі літаки безперервно налітають на військові з'єднання та об'єкти. Останньо були скинуті бомби на об'єкти пристані в Александрії. Біля Суецького каналу німецькі бомбардувальники знищили багато ворожих літаків на землі та викликали пожежі і сильні експльозії в галях та складах сировини.

* * *

На Далекому Сході японська армія добилась значних перемог. Японські відділи захопили важливу англійську кріпость Сінгапур. Кріпость Сінгапур являється одним з найсильніших англійських об'єктів на Далекому Сході. Тепер японці ведуть вперті бої за острів Яву. Як повідомляє англійський спеціяльний кореспондент, бій за острів Яву відбувається на землі, в повітрі і на морі. Незважаючи на опір, японцям пощастило причалити до північного берега Яви 5 транспортних кораблів і висадили десанти. Одночасно японці висадили свій десант на острові Сунна Балі. Сухопутні та морські сили цілковито опанували важливий стратегічний пункт острова — Ден Пасар.

Японські штурмові літаки налітають і на інші англійські острови, знищуючи там вороже військо та військові об'єкти.

Красунь Київ

Столиця України

Красунь Київ! Красунь яких мало, принаймні, як кажуть, жодна европейська столиця з ним рівнятись не може. Природа нічого не пошкодувала, все зробила, аби більшої краси, більшої мальовничості надати місцевості, де розкинувся Київ. Гори, горбки, балки, долини, яри — по одній стороні, на правім березі Дніпра, по лівому рівнесенька рівнина — луки, що трохи далі з сосновими лісами зливаються. В самому місті й навколо — повно зелені, навколо ліси: голосіївський, святошинський, Пуща, Бровари, Дарниця; в місті — парки, сквери, сади, по боках вулиць багато акацій і лип. Чого варті вже одні парки понад стрімкими берегами Дніпра! Або Володимирська гірка, на якій високо зноситься пам'ятник св. кн. Володимирові Великому! Постать св. Володимира колосальна, в руках його величезний хрест. Увечері, ніччю, коли темно, як запаляться електричні вогні на цім хресті, то вид його, як дивитись на нього десь здалека, а особливо з пароплава або човна десь на Дніпрі, просто байковий. А знов було в погідний день, коли сонце з високої блакиті заливало своїм сяйвом „золотоверхий" Київ — він ніби горів. Трудно тоді було відірвати свій зір від цієї картини особливо, коли хто наближався до Києва зза Дніпра. Чудова гра золота на тлі зелені — захоплювала й чарувала.

Київ найстарше й найславніше наше місто. Багато, багато залишилось у нім різних пам'яток давньої давнини й пізніших часів. Це серце України — тому він нам такий дорогий і близький.

У літописах наших оповідається, як ще давно, предавно, в 1-му віці по Різдві Хр. на місце, гори, де тепер Київ, прибув св. Андрій Первозваний; він поблагословив це місце, поставив хреста й, звертаючись до учеників, що були з ним, промовив: „Ви бачите ці гори, на них засяє благодать Божа, тут має повстати велике місто й багато церков буде в нім".

Наш письменник В. Щурат такими гарними словами переповів це літописне оповіданнячко.

„Благословенная давно,
Цвісти ще мусиш, Україно!
Твоїм Дніпром несло судно
Святу апостольську дружину.
І Київських високих гір
Діткнулися святії стопи,
І понеслися з них в простір
Слова апостола Синопи:
Благословляю вас, гори, днесь!
Колись над Вами город стане,
Що, дивуючи світ увесь,
Господнім воїном воспряне,
І вас, степи, благословлю, —
Колись прославитесь Ви людом,
Що трудом вчинить з вас рілліо
І запанує власним трудом.
І заздрих на чуже добро
Він прожене, бо буде в силі".
„Амінь" — загомонів Дніпро
Й поніс до моря срібні хвилі.
І сів святий Андрій в судно,
Що понесло його й дружину.
Благословенная давно,
Цвісти ще мусиш, Україно!

Є у наших літописах переказ про те, звідкіля пішла назва Київ. Колись давно, над Дніпром, під горою, там, де тепер Київ, проживало трьох братів — Кий, Щек і Хорев і сестра їх Либедь. Кий був найстарший з них і був вождем, старшим у своїм роді, племені. Ці брати поставили на високій горі недалеко Дніпра городок, (зробили городище) й в честь найстаршого брата назвали його Києвом.

Київ повстав якраз на тому місці, де сходилися торговельні шляхи з різних сто-

рін. З півночі по Дніпрі, Десні й Прип'яті легко можна було сюди дістатися, зі сходу й заходу сюди вели сухопутні дороги. З Києва Дніпром і через Чорне Море — діставались до славного в той час грецького міста Царгороду. З огляду на таку, як на той час, аж надто добру комунікацію в Києві вже в найдавніші часи йшла велика торгівля й він став одним з найбільших міст у східній Европі.

Найбільш розбудовано Київ за часів кн. Володимира Великого й Ярослава Мудрого, особливо цього останнього. Кн. Володимир побудував у Києві величну Десятинну Церкву, заложив тут першу в Україні школу. До Києва почали прибувати купці з найдальших країв, грецькі ремісники, різні майстри. За кн. Ярослава Мудрого Київ став уже зовсім великим містом, бо князь дуже дбав про свою столицю. Розбудовано цілком нову частину „Нове місто", бо „старого міста" було замало для тієї кількості людей, що тут жили і все ще сюди прибували. А було тут 8 торгів, до 400 церков! Довкола міста виведено кам'яні мури, вхід до міста вів с трьох сторін — трьома воротьми — брамами. Найславніші з них „Золоті ворота", що їх рештки залишились ще й по цей час. Над цими воротами була збудована невеличка Церква на честь Благовіщення, а що церква була з позолоченими банями — куполами, ці ворота назвали „золотими". Побудував Ярослав Мудрий два манастирі, заснована за його часів наша славна Києво-Печерська Лавра. На голому полі, де прийшло до рішального бою з печенігами в 1036 р., кн. Ярослав Мудрий на пам'ятку перемоги, „на святість і освячення міста" — побудував монументальну найбільшу нашу всеукраїнську святиню — превеличну Св. Софію. Наш перший український митрополит київський Іларіон у своїому славноwу „Слові" — проповіді так говорить про те, як подбав Ярослав Мудрий про св. Софію й Київ: „Всякими прикрасами прибрав її, золотом, сріблом, камінням дорогим і посудом гарним. На всі околичні краї та церква дивна й славна, бо така інша не знайдеться на всій півночі земній од сходу аж по захід. А славне місто оточив величчю, як вінцем. Так, у повній славі й величі був Київ за Ярослава Мудрого. Був він найславнішим українським м!стом до кінця XII століття. Він був осередком державно-політичного, релігійного та культурного життя, тут були найвеличніші церкви й манастирі. Тут були школи, бібліотека. Був Київ у ці часи найголовнішим в Україні й торговельним центром, тут було повно людей зі всіх кутків Заходу й Сходу Європи, представники різних держав, купці з Греції, Арабії, Німеччини, Чехів, Італії... Своєю красою. багатством Київ вабив і притягав до себе. Слава Києва стала предметом задрощів і зазіхань і то найперш з боку північних князів — „Молодої" Москви. Перший з них Андрій Боголюбський в 1169 р., простягнув свої руки на Київ. Він так знищив і ограбував Київ, так зганьбив його святині — як найлютіший ворог. Послухаймо, з яким болем і жалем розповідає про це наш боголюбивий літописець: „Взятий був Київ 8 березня. Грабували два дні: Поділ, Гору, манастирі, Софію й Десятинную Богородицю. Нікому не було помилування, церкви горіли, християн убивали, жінок розлучували з чоловіками й брали в полон, діти ридали, дивлячись на своїх батьків. Пограбовано багато добра, пограбували образи, книги, ризи й навіть дзвони; І Печерський манастир був підпалений „поганими"... І була в Києві туга й горе невимовне й плач безперестанний"...

Пізніше в 1240 р. не менш лиха зазнав Київ від татарської орди на чолі з Батиєм.

По таких „ударах" занепав Київ, як державно-політичний, релігійний, культурний торговельний осередок. Слава його померкла, своє місце, як столиця, уступив Галичеві й Володимирові в Галицько-Волинському князівстві. Довго, довго Київ був ніби в забутті, жодної ролі в житті Українського Народу не відігравав.

Почав відроджуватись Київ щойно за козацьких часів. На початку XVII в. особливо дбав про привернення давньої слави Києву — гетьман Конашевич-Сагайдачний. Митрополит Петро Могила — багато зусиль приклав до розбудови Києва, що став уже осередком релігійного й культурного життя. Гетьман Іван Мазепа, як колись князь Ярослав Мудрий, дбав про розбудову й прикрасу Києва. За нього побудонаний Миколаївський Собор, Богоявленський манастир, Кирилівська Церква, відреставрована Печерська Лавра, Академія, а св. Софію грунтовно розбудовано й прикрашено.

За Петра І. й особливо Катерини II, що „степ широкополий, край веселий занапастила", Україну в „Малоросію" перетворила,

Київ став звичайним губерніяльним містом. У другій половині 19 ст. і на початку 20-го він міцно разростається: університет, політехніка, музеї, бібліотеки, театри, школи, трамваєва лінія, фабрики, заводи... Навіть до типу европейських міст почав Київ наближатись. Уряд Російський все робив, аби Київ мав якнайменш прикмет українського міста. Пам'ятники в Києві переважно ставивилися моськовським царям — найбільшим гнобителям України. Правда, красується на Софійській площі пам'ятник гетьманові Богданові Хмельницькому, але в розумінні тодішніх володарів він мав нагадувати українцям про сумної слави Переяславську умову, від якої пізніше сам Богдан Хмельницький був відмовився. Вже в останні часи, незадовго перед війною, був поставлений пам'ятник ганебної пам'яті Іскрі й Кучубеєві.

Навіть Володимирський Собор, що був збудований в 900 річницю крещення України, мав нагадувати, що Київ „ісконі" місто „русское"... Українці всіх заходів уживали, аби в Києві здвигнути гідний пам'ятник Шевченкові, але Москва не погодилась. Не дозволяла навіть ані одної вулиці назвати в честь українських письменників — і тільки завдяки хитрощам лише три вулиці дістали назви не за прізвищами, а іменами наших письменників — Тарасівська (Шевченко), Паньківська (Куліш) й Миколаївська (Костомарів).

На Байковому цвинтарі в Києві спочивають тлінні останки найвизначніших письменників, мистців, учених м. ін.: Нечуй-Левицького, Лесі Українки, Миколи Лисенка, Миколи Садовського.

1918 р. Київ засіяв давньою своєю славою, став столицею Української Держави. На жаль — ненадовго. Відвічний ворог України, Москва цілі орди вислала на Україну. Київ знов занепадає, знищено в нім наші найдавніші святині — Золотоверхий св. Михайлівський манастир, Трьохсвятительську церкву й багато інших. А коли ці азіяти змушені були непереможною німецькою армією залишити Київ, то вони заложили міни, висадили в повітря майже всі доми при головній вулиці — Хрещатикові й нашу найбільшу святиню — Собор Печерської Лаври... Ввесь Київ вони б в руїнах залишили, таку діявольську ненависть, як до серця України, вони до нього мали!

Але Український Нарід живучий. Він багато ворогів мав, багато лиха зазнав, мільйони синів забрала йому Москва... багато його найдорожчих цінностей знищила, загарбала, але Український нарід завше знаходив у собі сили знести найтяжчі „удари". Поборе він і жахливі наслідки панування червоних катів... спроможеться відбудувати свою столицю й наш Київ ще славнішим стане... „Благословенная давно, цвісти ще мусиш, столице наша, Київ"!

УЧИТЕЛЬ.

Наша література

ПАНТЕЛЕЙМОН КУЛІШ

(1819 — 1897)

До гуртка київських патріотів, яких в 1847 році російський уряд поарештовував, належав також П. Куліш, родом з Чернігівщини.

Походив він зі старої козацької родини, виховувався під доглядом своєї матері, що своїми казками, піснями та оповіданнями про минулу славу України та її героїв розбудила в чутливій душі малого Панька гарячі — патриотичні почуття.

Будучи ще в гімназії, Куліш познайомився з творами українських письменників, як Квітка-Основ'яненко, Гулак-Артемовський та зі збірками пісень Максимовича.

Закінчивши середню освіту, вступив він на університет в Києві в 1837 році.

В 1841 році учителює по гімназіях. між іншим і в Києві. В тому ж часі об'їздив П. Куліш Київщину в наукових цілях. Списував народні пісні, думи та перекази. В Києві за-

приязнився з Т. Шевченком, Костомаровим та Білозерським і приймав активну участь в в заснуванні таємного товариства св. Кирила й Методія.

П. Куліш мав обняти посаду професора на університеті в Петербурзі, але перед тим виїхав за кордон на студії слов'янських мов та літератур. У Варшаві його арештовано і вивезено до Петербурга, а потім до Тули.

В місті Тулі прожив Куліш більше як три роки. 1850 року, на основі царського дозволу, вернувся Куліш в Петербург, де заробляв пером на хліб. З дозволу російського уряду виїхав в Україну, на хутір своєї жінки на Полтавщині. Коли ж в 1856 році дозволено йому друкувати свої твори, Куліш вернувся знов до Петербурга, де заложив свою друкарню і де працював на літературному полі.

Найширшу літературну діяльність розвинув він тоді, як зачала виходити в Петербурзі „Основа" (1861—2 рік).

По упадку „Основи" поїхав Куліш в Україну, а по двох роках дістав урядову службу в Варшаві, де однак довго не був, бо московський уряд зажадав від нього, щоб він вирікся цілком свого українського патріотизму. Це змусило Куліша лишити посаду 1868 року і виїхати за кордон, де зайнявся перекладом біблії. По якомусь часі вернувся він до Росії і видав свою історію про Україну та Москву, де представив справу дуже хибно, до того ж виступив він великим поклонником московської політики та ворогом давніх своїх українських ідеалів. Тим зразив до себе українців.

В короткому часі (1881 рік) Куліш змінив своє переконання, бо приїхавши до Львова, заявив себе приятелем галицьких українців і бажав погодити поляків з українцями. В тій цілі видав він „Крашанку", але цю брошуру поляки прийняли холодно, а українці—галичани скритикували та висміяли автора 1883 року Куліш вернувся в Україну і дожив віку незамітно на своєму хуторі та працював до смерті (1897 р.).

Хоч Куліш під кінець свого життя змінив свої перші погляди на українську справу, все ж таки його заслуги для українців є дуже великі. Він працював успішно на полі поезії і прози, а разом з Шевченком і Костомаровим творять неначе українську трійцю найважніших робітників на ниві українського письменства. Його праці дуже різнородні: він працював успішно на полі поезії епічної і ліричної, а також драматичної та переклав драматичні твори англійського поета Шекспіра; в своїх поетичних творах Куліш багато проявив патріотичних почувань в образах нашої минувшини, вкористивши для цього українські народні думи. До таких творів належать: Кумейки, Настуся, Великі проводи — але більшу вартість представляють його оповідання, а з них його історична хроніка „Чорна Рада", де змалював історичні події 17-го століття з часів гетьманування Брюховецького, коли то в перший раз „Москва — опікунка України" стала мішатися в українські справі. П. Куліш написав ще гарний твір (ідилія), написаний за проводом грецького твору „Одисеї" — „Орися".

Куліш писав також і наукові твори. Живучи в Україні зібрав він багато народних пісень, переказів та казок. Твори його написані гарною українською мовою, просякнені гарячою любов'ю до України і займають одне з передових становищ в нашій українській літературі.

56

ТУРОВА Круча

Ляснув погонич пугою, коні заржали, почувши лугову пашу потюпали й зникли з очей і з возом, і з погоничем, і з дівчатами.

От уже й луг перед ними. Усюди зелено і туди зелено. Було це на весні, як ще трава свіжа та молода тількищо вкрила землю. Скільки вгорі синього неба, стільки внизу зеленого лугу... Як ясна зоря вночі покотиться палаючи по небу, так Орися проїздила широким лугом зі своїми подругами. Аж ось шумить—реве Трубайло за левадами. Як розступиться дерево, а сонце як заблищить у тому місці, де вода рине через каміння, то ти б сказав, що то не вода, а саме чисте скло, самий добрий кристал рине з гори і б'ється на дрібні склянки об каміння. Над річкою стоїть висока круча, вся обросла кучерявим в'язом, а коріння обвисло над самою річкою. Дикий хміль почеплявся за те коріння й колишеться кудлатими жмутиками. А внизу вода рине та рине:

— Отсе ж то Турова круча.

Дивляться на неї дівчата та й питають старого Гриви, чого прозвалась Туровою?

— Нащо вам знати? — каже Грива.

— Адже ж ти нащось знаєш, так і нам скажи!

Як узяли просити, не видержав старий, сів на камені над річкою та й почав говорити:

— Колись то давно, ще до татарського лихоліття, правив Переяславом якийсь князь, стрілець такий, що аби зустрів щось на око, то вже й його. Отже раз поїхав той князь на полювання та й відбився у пущі від своєї челяді. Йде та йде пущею, коли ж дивиться, аж на лощині пасеться стадо турів.

— А що ж то, дідусю, за тури? — спитала Орися.

— А то, — каже, — були такі звірі з золотими рогами. Тепер їх ніде не зустрінеш. Бачить князь тих турів; тільки не дивується на їх золоті роги, а дивується, що при них стоїть дівчина, яка так сяє, що й приступити не можна. Забув князь і про свою челядь і про те, що заблудив у пущі: вхопила його за серце та чудова краса.

— Дівчино! — сказав, — будь моєю жоною!

А вона сказала:

— Тоді я буду тобі жоною, як Трубайло назад вернеться. А князь їй знову:

— Як не згодишся на мою просьбу, то я твої тури постріляю!

— Як постріляєш мої тури, то вже більше нічого не стрілятимеш!

Розсердився князь, зняв лук з плеча й почав стріляти золоті тури. Сунулись ті тури в пущу, так і позвалювали дерева, а князь за ними знай пускає стрілку за стрілкою. Прибігли над Трубайло, а Трубайло тоді був не такий вузенький, як тенер — прибігли над високу кручу і всі шубовсь у воду! Та й ні один не переплив, усі каменем лягли на дні, аж річку загатили. Сплеснула тоді дівчина руками.

— Потопив єси моїх золоторогих турів, блукай же тепер по пущі по всі вічні роки!

Отже і блукає, кажуть, той князь до цього часу по пущі і ніяк не найде свого Переяслава. А Переяслав був уже і в татарських руках — чого вже не було з цим Переяславом! А він не найде його та й не найде. А дівчинині тури лежать і досі камінням в воді й от прислухайся: то не вода реве, а ревуть тури глухо спід води. Отже кажуть, буде такий час, що князь прийде на Турову кручу, повстають тури й підуть шукати собі диких пущ на Україні.

Панько Куліш.

БРАТУ ТАРАСОВІ

У пахарській хаті
Україна мати
Обох нас родила;
У чистому полі
На одному лоні
Обох нас пестила;
Однакові пісні
Обом нам співала,
На єдине діло
Обох споряджала;
Розійшлись ми різно
Дітьми молодими,
Зустрілися пізно
Між людьми чужими.
Вкупі працювати
Брат із братом брався,
Що одна в нас мати
Ти не догадався.
Братався з чужими,
Радився з чужими,
Гордував словами
Щирими моїми.
На той світ вибравсь
Із сім'ї чужої...
Зостався я без тебе
Круглим сиротою.
Що ж мені чинити?
Як у світі жити.
Щоб душі живої
Не занапастити?
Чи мені по тобі
Сумом сумувати,
Чи твою роботу
Взяти докінчати?
Докінчаю, брате,
Не загину марне —
Втішу Україну,
Матір безталанну.
Усміхнеться, брате,
Заплакана мати,
І любо їй буде
Дітей спогадати:
„Різно діти, різно
В світі пробували,
Та єдину душу
Удвох вони мали.
Різно діти, різно
По світу блудили,
Та на одно діло
Душу положили".

П. Куліш.

Місяць квітень! Боже мій!
Скільки сонячних надій
Він мені колись давав,
Як лугам — квіток і трав,

Там в країні дорогій,
А тепер я сльози лію!
Б'ються в голову мою,
Як сполохані круки,
Все гадки, гадки —
Що там в бідному краю?...
Місяць квітень! Скільки літ
Сипав він у душі цвіт,

Як вишневий білий сад,
А тепер, як листопад...
День не день і світ не світ.

О. Олесь.

57

ПРОБУДЖЕННЯ ВЕСНИ

Весняна п'єса на 1 дію

(Лісова прогалина. Дерева й корчі покриті сірою імлою. Похмурно, алн видно, що природа пробуджується від зимового сну. На сцені з протилежних боків висовуються поволі жабки).

I-ЖАБКА: Кум,-кум,-ку-мо!.. Здорова будь, кума!...

II ЖАБКА: Кум, кум, ку-ма!... А чи бузька там нема?!...

I ЖАБКА: Нема, нема, ку-ма!..

III ЖАБКА: (*вискакує*) Рах, ррах, ррроx! А я бачила аж дьох!... по леваді все ходили, бідних жабок там ловили.

I ЖАБКА: Ой, біда!... Кума, кум!...

II ЖАБКА: Огорнув нас сум...

ЖАБКИ: (*разом*). Сум, сум сум!..

I ЖАБКА: Нум плакати, нум...

ЖАБКИ: (*разом*) Нум, нум, нум...

II ЖАБКА: Ой, біда нам ще й глум...

I ЖАБКА: Плачмо, кумці, нум, нум...

ЖАБКИ: (*разом*) Нум, нум, нум...

I ЖАБКА: Ой, біда ж нам та й горе...

II ЖАБКА: Тікаймо, жабки, за море!...

III ЖАБКА: Ой, кумцю - кума! Чи ж там бузьків нема?!... З от такими ногами та предовгими носами?

II ЖАБКА: Як же життя врятувати, невже ж отут загибати?

БУЗЬКО: (*за кулісами*) Кле, кле, кле!..

I ЖАБКА: (*перелякана*) Чи чули, кумці? Бузько тут десь є, за нами клекоче.

II ЖАБКА: Певне голодний, їсти хоче!...

III ЖАБКА: Ховаймося ось там за корчі, безпечно нам тільки вночі. Як тільки бузько піде спати, тоді нам можна погуляти. (*ховаються*).

БУЗЬКО: (*дуже поважно входить*) Кле, кле, клі!... В животі, як в пеклі! А тут жабок ані сліду... Що ж то буде до обіду?!... З дороги добре я втомився, сюди я ледве приволікся. Летів, щосили над морями та над лісами, ще й над високими горами, та над глибокими ярами. Зустрів вітрець я під хмарами. До мене крикнув, засміявся, — „гей, бузько, каже, поспішайся. Вже пробудилася Весна"! А тут, як бачу, ще весни нема і жабок теж,... Кле, кле,... кат-ма. (*Озглядається по сцені, завважив жабок під корчем, радісн*) Цікаво, що там зеленіє?!... Невже ж то жабки?!... Серце мліє... (*де швидко до корча, жабки кинуться врозтіч).*

ЖАБКИ: (*разом*) Пробі, рятуйте!...

I ЖАБКА: Ой, кум, кума!...

II ЖАБКА: Та що кума?!... Тікай, дурна!..

III ЖАБКА: Ой, ради, рради, ой ррох, ррох!..

БУЗЬКО: Ого!... Побачив вас аж трьох!... (*Гониться за жабками*). Буде обід смаченький!

I ЖАБКА: Але мій, бузьку, ти же дурненький!

II ЖАБКА: Тоді ти можеш рахувати, як у зубах нас будеш мати.

БУЗЬКО: Дивись, нахаби ще й глузують!...

II ЖАБКА: Бо бузька в дурники озують.

II ЖАБКА: Тікаймо, кумці, просто в став, щоб бузько нас там не дістав. (*Під час останньої розмови бузько біга є то за однією, то за другою жабкою. Жабки втікають за куліси, чути плюскотіння води, — то жабки скочили в став. Всю цю метушню на сцені треба зробити жваво, простой натурально. Вліта ють на сцену горобчики, які бачили, як бузько гнався за жабками).*

I ГОРОБЧИК: Чи бачив, як бузько ганявся?

II ГОРОБЧИК: Признаюсь, щиро я сміявся. Але ті жабки — молодці.

I ГОРОБЧИК: Так тільки вміють горобці зі свого ворога сміятись, а потім у скрутну хвилину десь сховатись.

II ГОРОБЧИК: А пам'ятаєш Цвір-цвірінь, кота?!...

I ГОРОБЧИК: Ох, що там згадувать, кота, коли в нас кишечка пуста. Ой, їсти хочеться... журба... журба!...

II ГОРОБЧИК: Цвір-цвір-цвірінь!... Журбу покинь!...

I ГОРОБЧИК: Ну, як журбу, брате, покинеш? Навколо холод, голод просто гинеш... Ох, цвір-цвірінь...

II ГОРОБЧИК: Гей, брате, навколо оком тільки кинь!... Сніги на полі вже розтали, пташки з вирію повертались. Весна іде до нас! Весна! Так, брате, цвір, цвірінь!...

I ГОРОБЧИК: То правда, сніг ховається у тінь. Вже ніби й вітер теплий віє, а сонечко чомусь не гріє. Земля чорніє, сніг зійшов. Шукав поживи — не знайшов...

II ГОРОБЧИК: Гей, цвір,- цвірінь, мій любий брате, чи ж варто над тим сумувати?...

I ГОРОБЧИК: Ані травички, ні зерна... (*біднається*).

II ГОРОБЧИК: Ти кажеш правду, що нема. Але, як сонечко пригріє, травичка вмить зазеленіє. Настане Божа благодать, буде що з'їсти й приховать... Отак, то брате, цвір-цвірінь, журбу, кажу тобі, покинь.

I ГОРОБЧИК: (*з досадою*). Де ж сонце те?... Хотів би знати... Вже й надокучило чекати.

II ГОРОБЧИК: (*лагідно*) Як тільки сонечко пригріє, вітрець теплесенький повіє. Пробудеться зі сну Весна.

I ГОРОБЧИК: А де ж замешкує вона?

II ГОРОБЧИК: Та кажуть, що не за горами та не за темними лісами, а тут, за тими деревами. Цвірінь — цвірінь...

I ГОРОБЧИК: Ет, пустувати, брате, кинь... Ой, їсти хочеться... Цвірінь! (*Шукає їжі*).

II ГОРОБЧИК: Журбу, мій братику, покинь!

(Дерева взаду розсовуються, на пишно убраному підвищенні напівлежачи спить Весна, з боків в ногах сплять чотири краснолюдки. Живий образ).

I ГОРОБЧИК: (*Шукаючи їжі наближається до тих дерев, що розсунулись. Як тільки дерева почали розсуватись, І горобчик переляк но відскочив вбік*). Ой, лишечко, що за мара?!... Розсунулися дерева!...

II ГОРОБЧИК: Яка хороша (*в захопленні*). Цить, цить, цить. (*Любується Весною*

раптово зривається весняний вітерець).

ВІТЕРЕЦЬ: Ху-ху-ху-у-у-ху, ух!...

І ГОРОБЧИК: Але що це за гонидух?!..

ІІ ГОРОБЧИК: Та це ж наш вітерець— пустунець, то ж до Весни перший гонець! Здоров, наш вітрику любенький!

ВІТЕРЕЦЬ: Здорові, здорові, цвіркунчики сіренькі!... Що поробляєте?.. Чого шукали?... А може Весну доглядали?

І ГОРОБЧИК: Ні, ми поживи тут шукали, як бачимо Весна тут спить.

ІІ ГОРОБЧИК: Тихенько прошу говорить, щоб Весну раптом не збудить.

ВІТЕРЕЦЬ: Вже час прийшов. Весно, вставай! Зі сну зимового прокинься! Треба навколо раду дати. (*Дмухає, крильцями махає над Весною*). Гу-гу-гу!... (*Весна тушиться, дмухає, крильцями махає. Горобчики з цікавістю приглядаються, що робить вітерець*).

І ГОРОБЧИК: Дивись, дивись, заворушилась!...

ІІ ГОРОБЧИК: Але від сну не пробудилась!...

ВІТЕРЕЦЬ: Гу-гу-гу!... Ух, ух!... Зморився, не переведу дух.

І ГОРОБЧИК: Чи чув? — Вітерець уже стомився, на силах бідненький прибився.

ІІ ГОРОБЧИК: Дивись, Весна ніби всміхнулась, до нас обличчям повернулась.

І ГОРОБЧИК: (*пошепки*). А очка сплять, ще хочуть спати.

ВІТЕРЕЦЬ: Не можу сам я ради дати, треба по дощика послати. (*Стає засмучений з правого боку коло Весни*).

ДОЩИК: (*Вибігає на сцену*). А я вже й тут. Чого вітерець заклопотався? Не так давно літав, сміявся.

ВІТЕРЕЦЬ: Та бач, Весна так міцно спить, що я не можу розбудить.

ДОЩИК: Чекайте, вже як я візьмуся, та до чола їй приторкнуся (*Торкається до чола Весни*). Вставай, вставай, Весно кохана, усім так бажана та ждана!

УСІ: Вставай, вставай, Весно кохана, усім так бажана та ждана.

І ГОРОБЧИК: (*радісно*) Весна порушилась. (*Розпукою*). Ой, знову спить...

ІІ ГОРОБЧИК: Не міг і дощик розбудить!

ДОЩИК: (*Заклопотано стає у головах Весни*). Хм!.. Весна спить... З чого почати? Хіба за сонечком послати?!...

УСІ: Послати!... За Сонечком скоріш послати!

ДОЩИК: Гей, Сонце ясненьке, до нас на поміч завітай!...

ВІТЕРЕЦЬ: Як Весну красную збудити — раду дай!

ГОРОБЧИКИ: І вітерець знемігся й дощик не порадив сам.

ВІТЕРЕЦЬ І ДОЩИК: Гей, Сонце-Князю, прибудь до нас споза небесних брам!...

СОНЕЧКО: (*За кулісами*) Хто кличе мене там? Чого бажає?!...

УСІ: (*Звертаються в ту сторону, де говорить Сонечко, витягають благаючи руки*). О Сонце-Князю, прилинь до нас, усе живе тебе благає!...

ДОЩИК: Весну-красну від сну нам поможи збудить!

СОНЕЧКО: Спішу на заклик ваш. Прибуду в одну мить. (*Сходить*). А, це вітерець, наш пустунець, до Весни красної гонець. (*Вітаються*). І ти, весняний дощику тепленький, для рільника так бажаний і дорогенький!... Що сталось, друзі?!.. Весна ще спить?!..

ДОЩИК І ВІТЕРЕЦЬ: (*Разом*) Не можемо без тебе Весноньку збудить.

СОНЕЧКО: Зараз промінням Царівну пригрію (*Кладе руки на чоло Весни*).

ДОЩИК: Тепленькими краплинками я Весну вмию. (*Доторкується до рук Весни*).

ВІТЕРЕЦЬ: Краплинки дощеві осушить мій подув весняний. (*Дмухає на Весну, розчісує їй коси, а потім разом з дощиком сплітають квіти*).

СОНЕЧКО: Дивись, дивись, — Весна всміхнулась!...

ІІ ГОРОБЧИК: Очка відкрила, потягнулась.

УСІ: Нехай живе Весна!... Нехай живе Красна!... (*Весна підвелась, встала, усміхнулася. Краснолюдки швидко схопилися, протираючи очі, переглядаються ніяково*).

І КРАСНОЛЮДОК: Що сталося?

ІІ КРАСНОЛЮДОК: Невже прокинулась Весна?

ІІІ КРАСНОЛЮДОК: Ото так вартували?

ІV КРАСНОЛЮДОК: Малощо Весни не проспали!...

ВЕСНА: Так міцно спала я, що навіть і не чула, як сестронька Зима минула. Це Сонце-Князь мене промінням оповив, а дощик тепленький чистесенько умив. Дрібнесенькі краплиночки вітерець розвіяв, осушив

і весняні у коси квіти мені вплів.

СОНЕЧКО: Вже час найвищий нам до праці стати. Спішім до тих, хто нас чекає, поміч дати.

ВЕСНА: Ти, Вітрику, теплом повій; ти, Сонечко, усе пригрій; ти, Дощику весняний, усе зроси. Нехай природа наша набере краси. І люд, оновлений весною, до праці спільної повстане, забуде сварки та незгоду, з душею чистою прокинеться та сильним стане.

УСІ: Нехай живе Весна!... Нехай живе Красна!...

ГОРОБЧИКИ: Весна для світу цілого несе нові надії, а в дійсність перетворює заткорубілі мрії!... Нехай живе Весна!...

ВЕСНА: Ти, Сонечко, всім сльози осуши, а смуток хай вітерець розвіє. До лона стомлених я щиро притулю, а дощик весняний бруд із душі всім змиє.

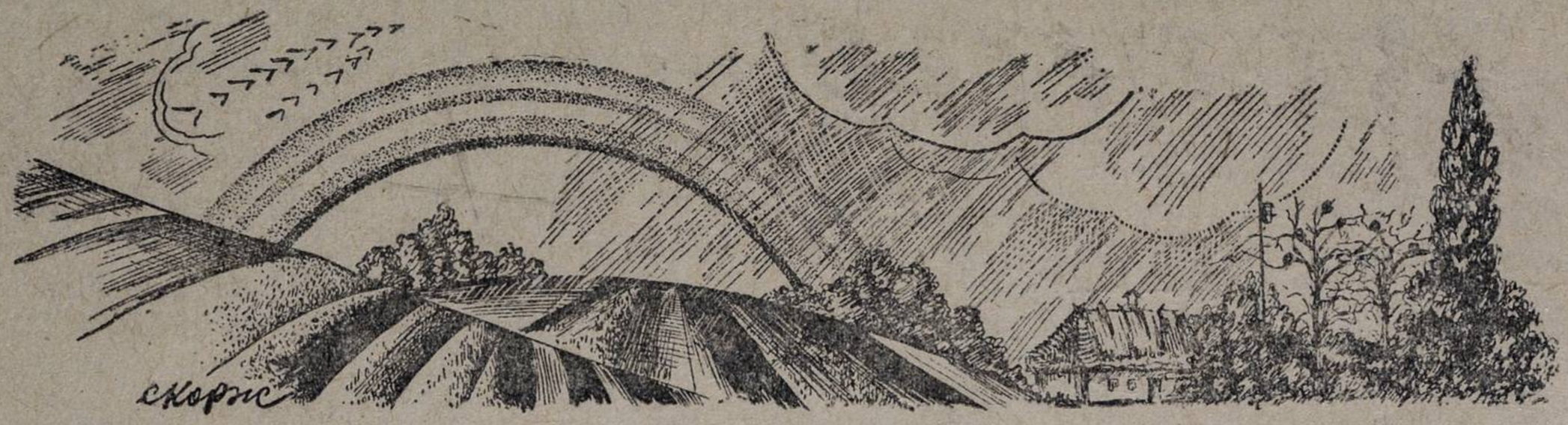
УСІ: Нехай живе Весна!... Нехай живе Красна!...

СОНЕЧКО: А щоб прославити нашу панянку, давайте заспіваємо на честь Весни, веснянку! (*Стають колом, побравшися за руки, й співають веснянку. Весна в середині. Якщо сцена маленька, краще уставити живий образ і так заспівати*).

Завіса падає.

УВАГИ: Горобчики в сіреньких убраннях з широкими рукавчатами, на головах сірі беретки з довгими дашками, подібними до дзюба пташки. Вітерець: в зеленому вбранні, в балєтках, на голові вихрувата зелена шапочка. Крильця сполучені з рукавчатами та убранням. Дощик: в блакитній сорочці, в таких же штанцях, все обшито блискучими білими пацьорками. З голови та рук звисають пацьорки. Сонечко: в жовтій сорочці, в жовтих шараварах, в таких же чобітках. На голові корона з промінням. Весна: в вишитій сорочці, в салядиновій спідничці, з розплетеними косами, перевитими квітами. Краснолюдки: в червоному, з довгими білими бородами. Жабки: в зелених убраннях, брюшко підшито білим, голова має форму жаб'ячої.

ПЕТРО ЗІНЧЕНКО.

ВЕСНА

Зашуміли річки, хвиля б'є в береги,
Розкувавши кайдани льодові...
Пробудились поля, пробудились луги,
На шибках гинуть квіти зимові.

З гір весело біжать із дзюрчанням струмки,
Гомонять і пустують в долині,
А в гаях розгортають свої пелюстки
Квіти білі, і жовті, і сині.
Вітер хмару прогнав, з сонця скинув журбу
Усміхнулося сонце ласкаво,
І промінням своїм дітей гладить юрбу
Що до школи спішать усі жваво.
Зза широких полів, зза могутніх лісів,
Лине пісня пташок, повна сміху,
І ось з неба шнурок за шнурком журавлів,

На стару вже спускаються стріху.
Навкруги зеленіють широкі поля —
Її прорізують межі — дороги...

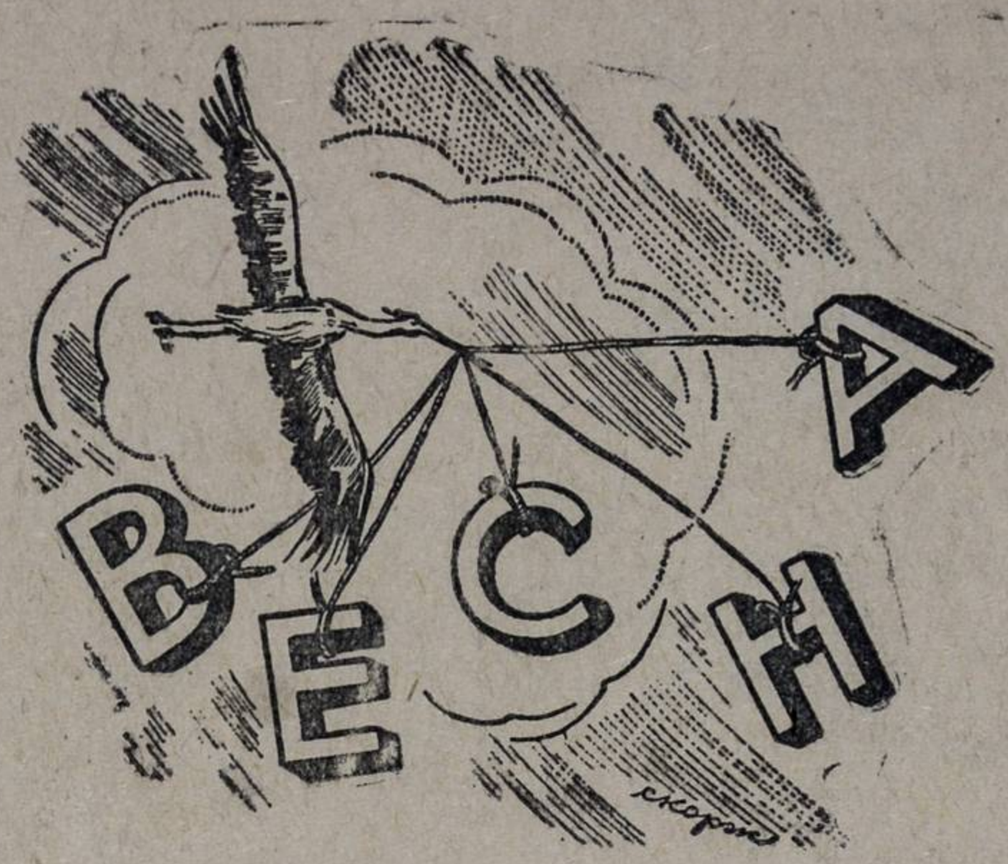
І потужно співа наша мати — земля
Гімн життя, боротьби й перемоги.

БОГДАН МРІЯ.

Струмок

Легкокрилий
Лиже сніг,
Струмок смілий
Ген побіг.
Долом, долом,
Як шнурок,
Колом, колом
У ставок.
Хвилі грають
Навкруги,
Заливають
береги.

Іван Гай. —
с. Шубків.

Співайте гимни в честь Весни!
Вона ось—ось вас привітає!
. . . Іде, летить Весна! Манить
І здобить все пахучим маєм.

І розгорілася душа,
Нестрімне серце затремтіло...
У мене іскри у очах,
І кров юнацька закипіла.

Весняний легіт—мов нектар!...
Весна! Весна! Я їй—напроти!
Мене оп'янив її подих
І одурманив дивний чар.

Пропала нагло нехіть, сон,—
В душі зродивсь могучий порив!
Мені малий світ, що—з вікон:
Я рвуся, лину у простори!

Я лину в області безмеж,—
Де тільки—я й простір зі мною!,..
Де всюди лиш Весна—без меж!
Де я вливаюся Весною!...

1. Подивись, весна настала,
Зеленіє навкруги,
Пробиваються до сонця
Перші проліски весни.

2. Подивись, весна настала,
Пташки вертають здалека,
Веселі крики підіймають
Що вернулась вже весна!

3. Подивись, весна настала,
Все веселе навкруги,
Садки в листя вже убрались,
Вітають перший зір весни.

6. XII. 41 р.
Кругель

М. Білашук.

Говорює Україна

На вигнанні. Каліш. Туди найбільше направляли виходців з України. Туди прибула й мати з маленьким сином до свого мужа. Жили втрійку в маленькій кімнатці на третьому поверсі. За вікном громоздилось чуже місто зі зруйнованими війною кам'яницями, з високими фабричними комінами... А приїхали з просторих полів, з пахучих лугів, з біленької хатини, заквітчаної вишневим садочком.

Дивиться дитина кругом по тісній кімнатці і не розуміє — як це могло статися. Куди подівся ввесь простір? Не дочекається, коли матір відірве вільну хвилинку, щоб піти з ним десь на місто, де хоч травиця зелена та річка... Річка просто полонила дитину своїми зеленими берегами.

Часто збиралися діти гуртками — чи на брукованому подвір'ї, чи на вулиці. Діти міста, що вміли веселитися й тут вигадували різні забави. Але український хлопчик був ніби біле воронятко між ними — не розу-

мів ні їх забав, ні їх мови, ні особливого дитячого жаргону при різних грах. І вони теж розглядали здивовано цього „прибиша“, що не був подібний ні до кого з тих, до яких вже звикли: ані поляк, ані німець, ані руський, ані жид, а якесь приблудле циганя.

І чогось вирішили дразнити його циганчам (чули, що і такі є на світі), хоч хлопчик мав довгу золотисту чупринку. Діти, як діти, так, як деякі птахи, до всього чужого, а ще й слабшого, ставилися вороже—то часом і поштуркували малого чужинця. І він сторонився дітей, забавлявся сам, найлюбіше з лялечками, з якими вів довгі розмови, і вони йому відповідали на тій мові, яку він розумів.

А ще у нього була найлюбіша річ, яку вивіз зі собою з України — нецьочки, маленькі дерев'яні ночовочки. То ж вони в останній день, у дідуся, вдвох їх видовбали: сиділи на призьбі проти сонечка і дідусь вудовбував, а Василько дивився... і усміхався. А які глибокі - як човник-душогубка...

З ними не розстався тоді, коли з матір'ю вийшли пішки геть за село, щоб не звертати на себе нічієї уваги і там, якнайдалі, сісти на підводу їхати в напрямку кордону; ні тоді, як виїжджали, високо на снопах, уже до прикордонного села, буцім з поля була позиція кіп, щоб не спинила прикордонна сторожа; ні тоді, коли три доби були замкнені у стодолі перемитника, чекаючи на відповідну хвилину переправитись через Збруч; ні останньої ночі на тім ще боці, коли над самим Збручем, у маленькому хлівці, на соломі сиділа мати, не сміючи голосніше дихнути, і держала його сплячого з ночовочками на своїх руках... так скрізь, скрізь—по всіх степах, що перейшли з ним... аж до Каліша... перетягнув курчово свої ночовочки. І тепер у ті свої ночовочки клав свої лялечки спати, або катав їх в ночовочках по воді у мисці, ніби на широкому морі...

Гірше стало, як прийшли довгі вечори. До татуся приходили учениці на корепетиції, одні за другими, кілька партій, кілька годин... Вчаться там коло стола, щось дивно вимовляють—по-латині, по-французьки... Дитина вслуховується і сміється з тих дивовинок. Часом виходить якесь окреме слово, що йому відіб'ється і сам його повторить: „Що то, мамусю, la souris“ — „То мишка, сину, така сіренька мишка“. —„Та, що її кашкою годувала добра дівчинка? Розкажи, мамусю, мені ще про ту мишку“. Візьме його матір на коліна, сідає з ним в темний кут на тапчан і шепче в ушко, щоб не перешкоджати лекції, байку за байкою, аж поки дитина не засне...

Раз сталася з його лялечками дуже прикра пригода, що відбилася тяжко на маленькому серденькові хлопчика.

Дитя любило бавитися на широкому підвіконечкові, там було повно сонця і як не відводила його мати від того небезпечного місця (тож третій поверх), він все до нього вертався, як та комашка до сонця...

Отож раз на тому підвіконечкові поклав у ночовочки лялечки спати, бо сам з матір'ю мав вийти й пізно вернутись. В тому часі зірвалась буря, віконце було відчинене. Вітер скинув ночовочки з лялечками на брук... Лялечки зникли... Не застали вже дома ні лялечок, ні ночовочок... А спід ринви цілий бурхливий рівчак рвався з шумом і спадав у канал, відведений від річки Прісни. Кругом стояла вода, а канал здавався грізним... Щоб підкреслити дитині, яке небезпечне місце той підвіконник, мати сказала: „Бачиш, сину, що не можна сидіти на цьому віконці, бо може й з тобою статись таке лихо, як з лялечками—підхопила вода в рівчаку й понесла в річку, а звідтам у море... далеко... далеко... „Дитя стояло з очами повними сліз і тільки змогло вимовити: „І не вернуться... „Перелякалася мати істеричного крику... ледве вгамувала цю першу розпач у житті дитини і, поклавши до сну, почала снувати казку про далеку подорож лялечок в Україну.

Казка з літами дитини теж наростала, все більше географічно накреслювала і коли хлопець дійшов літ, почав учитися, то перші спроби в письмі був запис казки матері про подорож лялечок в Україну, з мапкою Європи, де червоною лінією від Калішу в Польщі до рідного села на Смотричу зазначався шлях із фантастичними казковими малюнками: 1) Лялечки в Кам'янці під скалами фортеці, 2) Лялечки у дідуся на ставочку, 3) Василько коло віконечка з лялечками.

(*Закінчення буде*)

На пасіці

Чекає з нетерплячкою старий дід Панько, коли, нарешті, повіє весною. Ось вже і останній сніг зійшов, вже й травичка зазеленіла. Весна кличе все до життя. Дід Панько теж ожив. Все частіше й частіше заглядає він до своїх бджілок. Як же радіє дідова душа, коли сонечко починає все міцніше й міцніше пригрівати своїми теплими промінням пробуджену землю. Дід Панько ніби став молодший: швидко бігає він поміж вуликами, уважно переглядає кожний, прислухається, як гудуть бджілки, чи не завелося де вогкості, чи живі та здорові вони та чи мають піддостатком ще їжі.

На провесні, коли ще квітів мало, дід підгодовує своїх любих бджілок: ставить їм в коритку чистого меду, або розпускає його з водою, іноді дає їм цукру з борошном.

Весело стає з приходом весни у діда Панька на пасіці. Діти з цілого села біжать відвідати старого дідуся, помагають йому в праці, а дідусь їм оповідає про життя бджілок. Іноді дід Панько повторює свої оповідання з року на рік, але дітвора слухає їх дуже уважно.

Оповідає він їм про те, що бджілки не всі однакові, що в кожному вулику живе одна велика родина, яка складається з матки, трутнів та робочих бджілок.

В цілій родині матка тільки одна. Вона не працює, а несе яєчка, з яких виплоджуються хробачки — личинки, що потім стають бджолами. Інші бджілки яєчка не несуть, вони пильнують та бережуть свою матку. Трутні у вулику нічого не роблять. Вони тільки разом з маткою вилітають іноді на прогульку. Трутні — це дармоїди, яких восени, коли меду в квітках стає щораз менше, робочі бджілки виганяють з вуликів, а іноді й вбивають.

Як тільки почне підніматись сонечко, в улику настає рух. Бджілки — робітниці починають свою працю: одні виготовляють віск та будують з нього вощину, інші розлітаються, далеко в різні кінці по полям, садкам, лісам, не пропускаючи ані одної квіточки на своєму шляху. Збирають „даток“, себто солодкий сік, який перетворюють в мед. Прилетівши додому, вони виливають його в гнізда вощини. Так бджілки — робітниці працюють ціле літо, стараючись зібрати якнайбільше меду на довгу люту зиму.

Восени дід Панько забере в бджілок більшу частину меду та продасть його в місті, іноді почастує ним своїх друзів — дітей за те, що йому старому помагали.

Бджілкам — робітницям приходиться теж годувати та пильнувати хробачків-личинок, які розміщені в гніздах вощини. Слідкують вони за порядком та чистотою в улику, замазують шпарки смолою, що назбирають на молодих брунъках, пильнують вхід (леток) до вулика. Вони ж боронять свою домівку від непрошеного гостя, вгороджуючи ворогові своє жало, що міститься в них на кінці їхнього тільця.

Оповідає дід Панько дітям і про те, що влітку бджілки рояться. Буває це тоді, коли лялечки заміняються в молодих бджілок з молодими матками. Стара матка покидає вулик, за нею вилітає й частина бджілок — робітниць та трутні — це вилетів рій. Він вилетів шукати собі нового житла. За ним вилетів другий, зі старшою з молодих маток; іноді вилітає й третій. В улику залишається рій з наймолодшою маткою.

В тому часі дід Панько має багато турбот. Він ледве встигає слідкувати за всіми роями, ловить їх в роєвні, зробленій з решета, накритою чистою шматою та переводить в нові вулики, попередньо вичищені та покроплені розведеним медом з водою, щоб бджілкам було чути медом, щоб вони не розліталися.

Так пересиджує старий дід Панько в садку ціле літечко, прислухається, чи не загуде де часом вилетівший рій з вулика. Сонце смажить без милосердя його старечу спину. Повітря, наповнене пахощами квітів, ме-

ду та свіжоскошеного сіна. Вджілки гудуть, працюють, крутяться навколо своїх вуликів.

Іноді сідають вони на голову, плечі, на загоріле обличчя дідове, ніби цілують свого доброго опікуна в знак подяки за його турботи, а він спокійно знімає їх зо щоки, з шиї, кладе на свої запрацьовані долоні й пестить їх, а уста його, повні радості й усмішки, шепотять: — Користайте, мої любі, з літечка, працюйте, набирайтесь сили, щоб Бог дав перебути люту зиму до нової весни.

П. СИВЕНЬКИЙ.

ТВОРЧІСТЬ НАШИХ ЧИТАЧІВ

ХРИСТОС ВОСКРЕС!

У неділю вранці
Дзвони задзвонили
По всій Україні
Новину звістили:

ХРИСТОС ВОСКРЕС!
Він з гробу встав,
Правду доказав
І зло прогнав.

Зіновій Самсонюк.

ЗАГРАЛИ ДЗВОНИ

Заграли великодні дзвони
Й по світі вістку роздзвонили
Про те, що встав Христос з могили!

. . . . . .

Лунали звуки, не вмовкали
Та голосили світу: „днесь
— ХРИСТОС ВОСКРЕС,
— ХРИСТОС ВОСКРЕС!“...

О. Харчишин.

ПРИВІТ

Шлю привіт я „Орленяті“
Шлю палкий з Волиня
І бажаю щастя й долі,
У кожну годину.

„Орленя“ щоб завітало
У кожну хатину,
Щоб потішило старого
І малу дитину.

Щоб навчило, як нам жити,
Як нам працювати,
Щоб все лихо побороти
Та щастя зазнати...

З новим щастям закликаю
„Орленя“ читати,
Щоб змогло ти з кожним роком
Краще процвітати.

Проконюк Павло
с. Верба.

ОПОВІДАННЯ

Над селом світить прекрасно білолиций...

Він в повазі плив по безмежному небі, оглядаючи все по дорозі, немов господар добрий та дбайливий.

До місяця залюбки усміхалися зірки. що було їх дуже багато, що й за день не перечислить би.

Село вже спало твердим сном.

Івась так пізно вертав з мамою з міста. Ходили за батьком, бо десь большевики забрали. Хотіли довідатися, що з ним, чи живий, чи здоровий...

Івась своїми оченятами пильно водив по безмежному небі, шо мерехтіло мільйонами зірок. Його лице було в повазі, немов щось важке думав...

Мати в задумі йшла крок за кроком, а чорні думки роєм обсідали її голову.

Що ж почне тепер, без батька, як прийдеться жити на Божому світі?... То знова чорні, чорні картини батькової недолі... Як його оті звірюки большовики б'ють, катують, як він в останніх судорогах про неї думає. і важко зітхнула мати й далі йшла мовчки.

Івась не зводив очей з неба, воно ж такн прекрасне... Його чорні оченята, мов вугілля, гляділи допитливо та на місяць, що з усмішкою глядів на Івася, то на зорі, що мов соромливо поглядали спід ока на Івася.

Йому було цікаво так знати, як той місяць там світить, чи він далеко?... Чи він бачить, все що діється на Божому світі?...

По безмежному небі покотилася зірка, немов невидима рука пустила її на землю..,

Івась аж крикнув:

— Глядіть, мамо, глядіть, зірка летить!...

Схопивши маму за руку показав пальцем в сторону, де летіла зірка.

Мати глянула, а Івась аж прискочпв.

Йому бач цікаво було знати, що це таке.

— Мамо, а чому та зірка так летіла з неба на землю? Це бачиш сину, щодня так падають зорі... Скільки людей є на світі, стільки само є на небі зірок, і коли хтось вмирає — тоді зірка його падає на землю, немов прощає небо; бо до цієї хвилини поки живе хтось, то вона світить щодня — пояснювала так мати Івасеві.

— І тато наш має свою зірку? — питав здивовано Івась.

— І татова зірка є там на небі й моя і твоя там світить...—говорила мати.

— І моя також? — аж крикнув з радості Івась.

— Так, всі мають свої зірки там на небі й як хто живе чесно тут на світі, любить свою Батьківщину, цього зоря світить ясно... Але хто живе нечесно. цього зірка світить темно, що й трудно побачити її... — поучувала Івася мати.

Івась далі почав водити очима по небі, немов шукав, котра саме зірка його батька.

— А оця ясна, бачите мамо?... — І показав рукою — це напевно нашого тата, бо він невинно терпить.

— Можливо, що й ця. Наш тато жив чесно, то його зірка світить ясно... — говорила урадована мати.

Саме тепер друга зірка шнурочком полетіла на землю.

— О, о... дивіться, мамо, друга, друга. Вона впала там, за Чепаковими липами, зараз в вивозі, — аж підскочив з радості Івась.

Постановив завтра, скоро світ, піти шукати за цею зіркою, що впала там у вивозі.

Зближалися до села, що далі мовчки спочивало. Загавкала десь собака... одна... друга...

Та Івась немов цього не чув. В його голові роїлося багато думок.

Як би то заслужити собі на те, щоби його зірка була така ясна, як он та, що над головою його світила, — думав Івась.

А завтра рано постановив собі встати якнайраніше. Він піде подивитися на цю зірку, як то вона виглядає. А потім товаришам ще й розкаже, будуть дивуватися, звідки він це знає.

Були вже на подвір'ю. Мати важко зітхнула, перехрестилася і шопотом поплила молитва до Всевишнього.

Ще востаннє поглянув на небо, яке, як і раніш, мерехтіло золотими зорями, і пішов до хати.

Постанова буде виконана.

МИК. БІЛЕЦЬКИЙ.

62

КОРОТКО ПРО ВСЕ

Міжнародне протисухітне об'єднання

У результаті праці міжнародного конгресу для боротьби з сухотами в Берліні засновано „Міжнародне Об'єднання проти Сухіт". Більша частина тих 22-ох країв, що вислали своїх делегатів на конгрес, відразу приступили до об'єднання. Інші заявили, що вони готові приступити під умовою згоди їх краєвих організацій. Головою об'єднання та першого світового протисухітного конгресу, що відбудеться в Римі, вибрано італійського професора Паолюччі. Спеціальні комісії відразу займуться оброблюванням деяких важливих ділянок праці цього міжнародного об'єднання. Сюди належать, наприклад: взаємне інформування про випадки занедужань на сухоти, розбудова терапії праці, опіка над сухітниками в рідко заселених областях. На конгресі стверджено. що в часі війни випадки занедужань на сухоти не збільшилися.

Запалювальні бомби

Шалене виття сирени розірвало нічну, тишу, і в місті негайно погасли всі вогні. Більшість цього промислового центра давно вже була в бомбосховищах, рятуючись від чергового нальоту ворожих бомбардувальників.

Вгорі вже почувся далекий гуркіт моторів, а незабаром — і кілька глухих ударів. Це зенітні гармати зустрічали ворога.

Гуркіт моторів наростав. Уже відчувалися над головою невидимі ще літаки, що продерлися крізь лінію оборони.

А ось прорізав пітьму спалах вогню, один, другий... А потім, ніби сила яскравих лямп, підвішених на невидних нитках, нависла над завмерлим містом. Стало видно, як удень. Повітряна армада освітлювала намічене для бомбардування місце, спускаючи парашути з магнієвими освітлювальними ракетами.

Земля двигтіла від могутніх вибухів фугасних і запальних бомб, що завдавали страшних руйнувань. Багатоповерхові будинки і корпуси заводів завалювалися, мов глинян!, і засипали вулиці щебенем і битим склом. На бруку бомби виривали глибокі ями, а зруйнований водотяг заливав їх водою.

Але найжахливішим було падіння запалювальних бомб. Вибухаючи, вони закінчували загальну картину руйнування, підпалювали навколо себе навіть метал.

Люди були майже безсилі у боротьбі з пожежами, що спалахували то тут, то там. Кожна запалювальна бомба, вибухаючи, розкидала на всі боки від себе приски горючого матеріалу. Одна така бомба викликала десятки пожеж, а бомб скинуто сотні! Пожежники не вправлялися погасити в одному місці, як займалося в другому.

Праця пожежників ускладнювалась тим, що запалювальну рідину звичайними засобами, водою чи вуглекислотою, не погасиш. Не гасли пожежі навіть тоді, коли припиняли доступ повітря. Запалювальні бомби були начинені термітом — сумішкою порошковидного алюмінію й окису заліза. Під час горіння з окису заліза виділявся кисень і, навіть потраплючи у воду, терміт проловжував горіти.

Температура горіння терміту величезна — понад 3000 ступенів. Від такої температури сталь топилася, як м'який свинець. Терміт запалював навіть струнні гладкі стіни. А запалити останні так важко...

Багато бомб начинені були, крім того, речовиною, що виділяла густий чорний дим. Знайти в такому димі осередок вогню дуже важко.

Однак, пожежники, ризикуючи життям розшукували місця падіння запалювальних бомб і засипали піском терміт, не даючи поширитись пожежі.

Добре, що цим разом літаки не скинули фосфорних бомб. Запалений вибухами фосфор завдає людям глибокі і трудно вигоювані рани.

Такі руйнування несуть з собою сучасні запалювальні бомби.

* * *

Як не дивно, а запалювальними бомбами користувалися і в давню давнину. Кидали їх тоді, звісно. не літаки та й називалися вони тоді не бомбами, а „грецьким вогнем". Перші застосували їх греки, звідси й пішла назва. Винайшов „грецький вогонь" щось 1300 років тому один з візантійських учених — Каменік.

Греки охоче бралися до цієї зброї за частих тоді війн. З допомогою „грецького вогню" вони здобули блискучу перемогу над арабами в морській битві при Цідзіку! Більшість арабських кораблів згоріла від цього вогню.

„Грецький вогонь" застосовувався в твердому і в рідкому стані. Метальні машини закидали ворогів горшками з горючою речовиною. Рідкий „вогонь" виплискували з особливих труб дією стисненого повітря. Потрапивши на палубу, „вогонь" розбігався, підпалюючи все, що могло горіти.

Був навіть „вогонь", що горів у воді. Бочку з таким „вогнем" прикріплювали до борта чи під днище корабля і підпалювали.

Відчув руїнницьку силу „грецького вогню" і київський князь Олег з своїм військом — дружиною. Його легким суденцям ця незвична зброя завдала у бою під Візантією значних втрат. — Так свідчить літописець.

До нас не дійшов рецепт „грецького вогню". Гадають, що це була суміш з селітри, каніфолі, і льонної олії.

В усякому разі, це була сильна зброя. „Грецький вогонь" став прообразом сучасних запалювальних бомб, які день-у-день застосовують у нинішній війні.

А. С-ЧУК.

Коли ми швидше рухаємось кругом сонця— опівдні чи опівночі?

Якесь чудне питання. При чім тут чергування дня та ночі? Адже на земній кулі завжди на одній половині день, на другій ніч. Отже, багатьом може здаватися, що таке питання не має ніякісінького значення. Однак це не так, Адже запитують не про те, коли земля швидше рухається, а про те, коли ми, люди, швидше рухаємось у світовому просторі. А це вже зовсім не таке безглузде запитання.

Згадайте, що в світовому просторі ми справляємо два рухи: линем навколо сонця й тим часом обертаємось кругом земної осі. Обидва ці рухи складаються, але від того, на якій половині землі, чи на денній, чи на нічній ми перебуваємо, наслідок того складання буває не однаковий, Погляньте на рисунок, і ви відразу зрозумієте, що опівночі швидкість обертання додається до поступової швидкості землі, а опівдні, навпаки, відіймається від неї. Отже опівночі ми швидше пересуваємось у світовому просторі, ніж опівдні.

Кожна точка на екваторі пробігає за секунду щось із пів верстви; отже для гарячої смуги різниця між південною й північною швидкістю становить цілу верству за секунду. Для Гельсінок ця різниця удвоє менша: опівночі фінляндці пробігають щосекунди на пів верстви більше, ніж опівдні.

Чого заєць „косий"?

Людина одна з небагатьох істот у світі, що в них очі пристосовані до того, щоб відразу розглянути предмет; у неї поле зору правого ока лише трохи не збігається з полем зору лівого ока. Більша ж частина тварин дивиться кожним оком окремо. Предмети, що вони їх бачать не визначаються тією рельєфністю до якої звикли ми; зате поле їхнього зору має більший простір, ніж у нас. Не повертаючи голови, заяць своїми очима, що у нього містяться по боках, бачить не тільки поперед себе, а й поза собою. Обидва поля зору його очей стикаються і спереду і взаду. Тепер вам зрозуміло, через що так важко підкрастися до зайця, не сполохавши його. Зате заяць цілком не бачить того, що перед його мордою; щоб побачити дуже близький предмет, йому треба повертати голову набік.

Трохи не всі копитові та жуйні тварини мають також цю здатність до „всебічного" зору; хоча зорові образи цих тварин не такі виразні, зате від тварини не втече ані найменший рух далеко навкруги. Рухливі хижі тварини, що найчастіше самі роблять напад, позбавлені цієї здатності бачити кругом себе: вони мають „двоокий" зір, що їм дає зате змогу точно оцінювати віддалення, коли їм треба плигати.

63

Піймав бойову кулю

Під час останньої війни з одним французьким летуном трапився, як сповіщали газети, такий випадок. Літаючи на височині двох кілометрів, летун помітив, що коло його обличчя рухається якась дрібна річ. Гадаючи, що то комаха, він швиденько схопив її рукою. Уявіть собі здивування летуна, коли виявилося, що він піймав... німецьку бойову кулю!

Чи не нагадує це побреxеньку барона Мюнхгавзена, який буцімто ловив гарматні ядра руками...

А проте в цій пригоді з летуном немає нічого неможливого. Згадайте, як летить куля вгору: через тяжіння з боку землі поволі затримує свій рух, поки цілком витратить увесь запас наданої їй „живої сили". Потім вона починає падати додолу, — спочатку повільно, а потім дедалі все швидше.

Падаючи в порожнечі, куля у всякій точці своєї путі рухається з такою самою швидкістю додолу, з якою вона на тій самій височині рухалася, злітаючи вгору. Тому на віддалі. наприклад, двох сажнів від точки звороту куля рухається вгору з такою самою швидкістю. яку вона має наприкінці падання з двосажневої височини. Не важко вирахувати. що за останню секунду свого лету просто вгору куля (які і всяке тіло, кинуте вгору в порожнечі) проходить коло 2 ½ сажнів, за останні дві секунди 10 сажнів, за останні три коло 22 сажнів і т. д. Все це досить помірні швидкості.

До того ж куля летить не в порожнечі, а в повітрі, що затримує її рух. Особливо повільно рухається куля в перші секунди свого зворотнього падання додолу, бо при цьому вона розсікає повітря не загостреним кінцем, а тупим — заднім. Взагалі куля витрачає в повітрі на зворотний рух у півтора рази більше часу, ніж на підняття вгору.

Летун, очевидно, піймав кулю наприкінці лету, як вона вже встигла майже витратити силу, або тоді, коли вона допіру почала падати та ще не встигла набути помітної швидкості.

ЧИ ЗНАЄШ ТИ, ЩО...

Щоб вивчитись механічно читати й писати, школярі XIV — XV століть витрачали в школах по три роки.

Іржа з'їдає за рік на землі 30 тисяч тонн заліза.

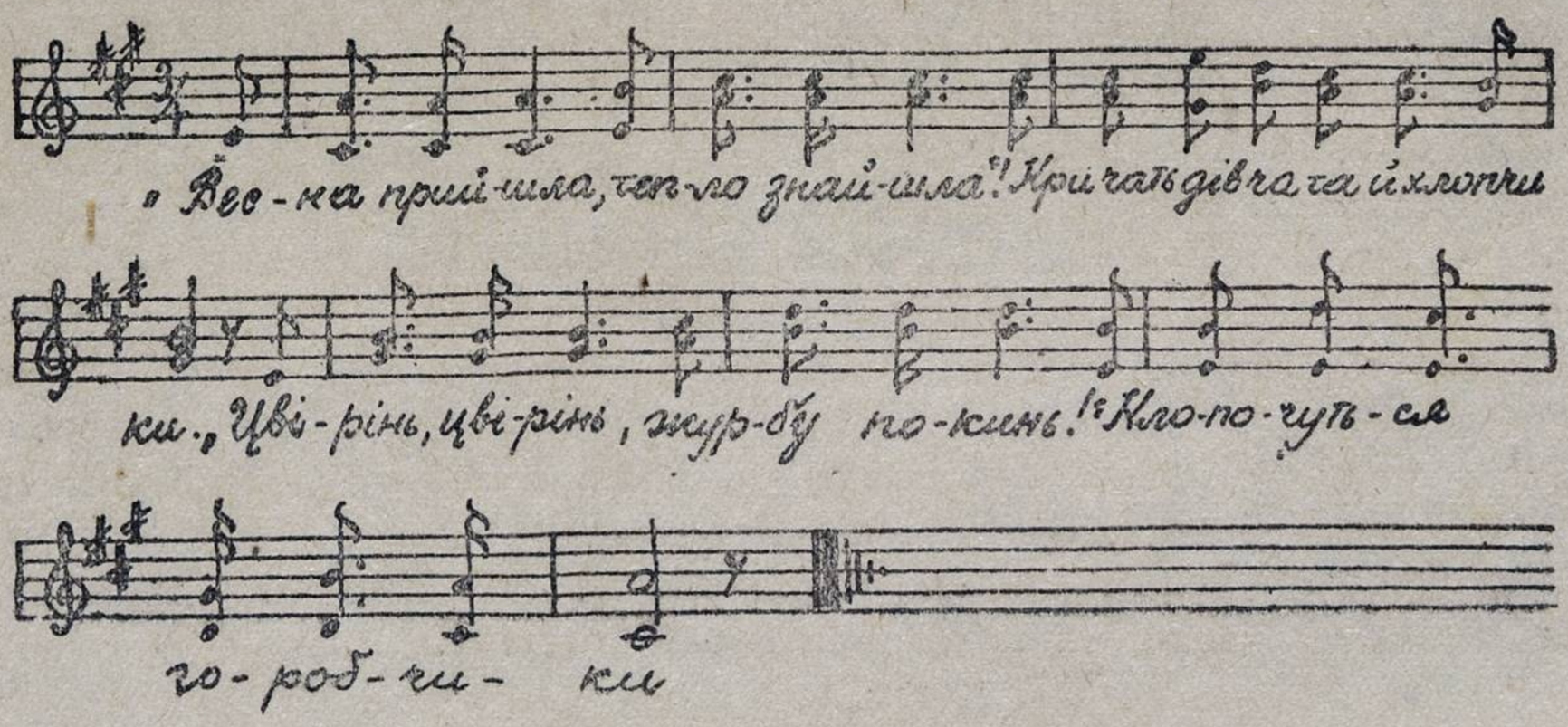
Видиме зображення на фотоплатівці має в 1оо мільйонів раз більше срібла, ніж невидиме.

Гадюки чують язиком, кінчик якого дуже чутливий навіть до найменших звукових вібрацій.

Птиця бугай може водити кожним оком окремо.

Близько двох тисяч видів жаб розпорошено по світу.

ВЕСНА

Ігри та розваги

ЗАГАДКА № 1

(Подав Зіновій Самсонюк)

Що за день
У нас настав,
Дзвони дзвонять:
З гробу встав! Він з гробу встав!

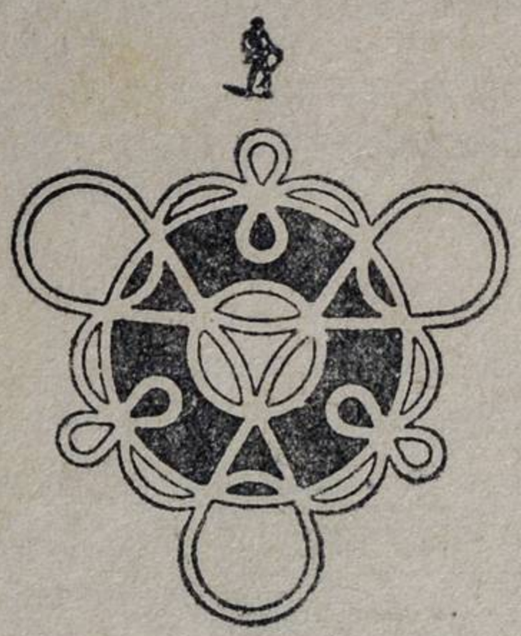
РЕБУС № 1

ЩО ЦЕ ТАКЕ?

1. Січе, рубає і тріск немає.
2. Поля шкляні, а межі дерев'яні.

ЛАБІРИНТ

Мандрівник визвався обійти всі доріжки цього лабіринту, жодного разу не потраплючи вдруге на одне й те ж саме місце. Чи може це він зробити і як?

ВІЗИТІВКИ

Уч. Ю. Мазуркевич

Галя Рібо	Надя Щирам

В яких державах живуть ці дівчатка?

ШАРАДА № 1

(Подав Василь Остапчук)

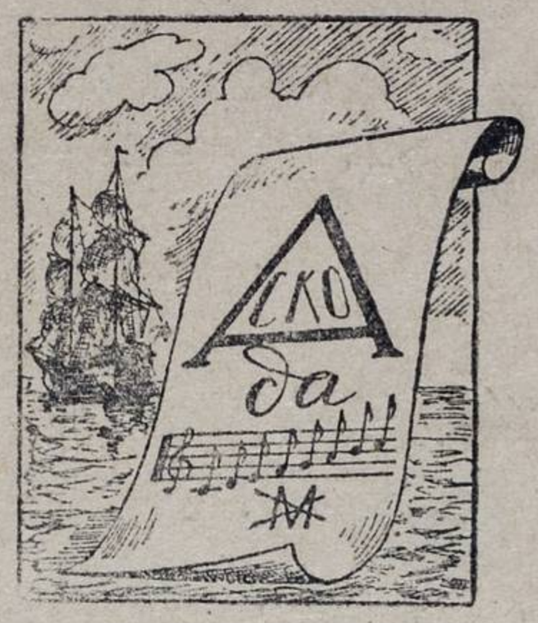
Якщо буде все до ладу,
Відгадайте цю шараду:
Має зуби ще й стальні,
Як удариш, то заплаче,
Як на сук натрапить — скаче.

СКЛАДАНКА

Пе-ше-каль-тро-ні-вський.

З цих складів уложіть ім'я та прізвище останнього кошового Січі.

РЕБУС № 2

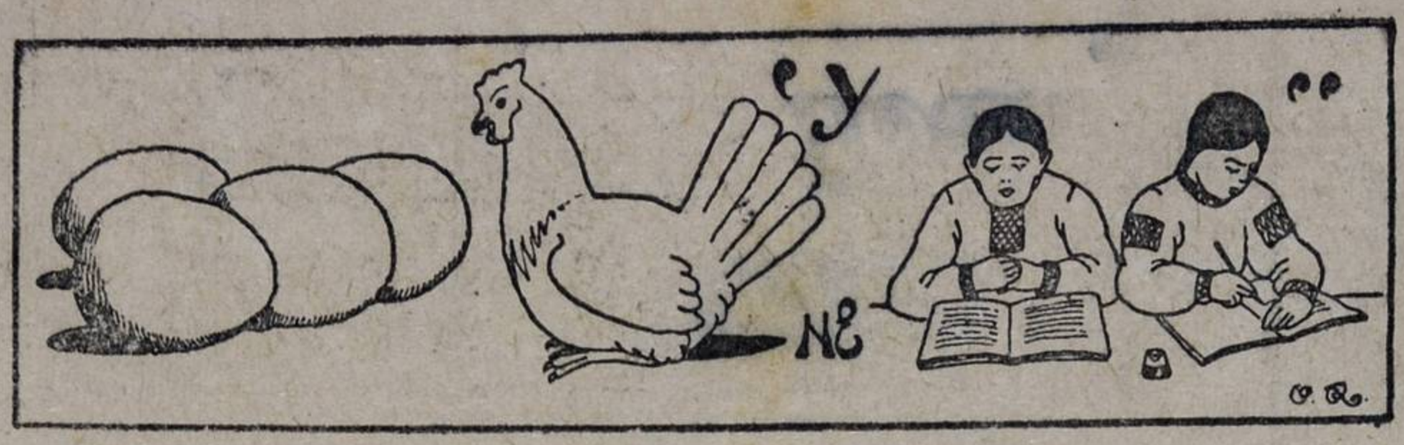

ХИТРИЙ ГРИЦЬКО

(Сміховинка)

Колись Грицько пополудні
Грався коло хати,
Аж зненацька вибив шибу,
Що то скаже тато?
Думав, думав, йде до тата,
Знає, що робити:
„Правда, тату, за зло треба
Лиш добром платити?"
„Правда, синку", — каже тато,
А Гриць радий з того:
„Тату, я ось вибив шибу,
Дайте золотого"! *С. Руданський.*

РЕБУС № 3

Загадка № 2

Ой, високо птах летить
І так голосно гудить.
Швидко, швидко він літає,
А крилами не махає.
Ну, а як цей зветься птах,
Разом скажемо .....

Загадка № 3

А я перша квіточка,
Блакитна голівонька,
Спід снігу виглядаю,
З весною вас вітаю.

Скоромовка

На городі липа, чорні брови у Пилипа.
Я свої в сажі вимажу, Пилипові переважу.

А ВЖЕ ВЕСНА!

Історичний календар

2. IV. 1111. Український князь Володимир Мономах побив Половців над річкою Солоницею. Половці не була дика степова орда, яка дуже турбувала українські землі, палила села й міста, а людей забивала. Українські князі часто ходили походами на половців, щоб їх прогнати з української землі. Один такий похід оспіваний дуже гарно в поемі „Слово о полку Ігоревім".

2. IV. 1918. Помер український письменник Іван Нечуй-Левицький.

6. IV. 1709. Запорожці на проводом славного кошового Костя Гордієнка приєдналися до українського козацького війська гетьмана Івана Мазепи, щоб спільно виступити проти москалів.

7. IV. 1340. Отруєно останнього галицького князя Юрія II.

7. IV. 1917. Проголосили у Києві Українську Центральну Раду, а 19. Всеукраїнський Конгрес визнав її найвищою владою на Україні.

9. IV. 1902. Початок великих селянських заворушень на Полтавщині.

12 IV. 1596. Наливайко і Лобода розбили військо Жолкевського під Білим Каменем.

15. IV. 1924. Помер письменник Володимир Масляк.

17. IV. 1093. Помер князь Всеволод, батько Володимира Мономаха;

17. IV. 1847. Арештовано Шевченка на Дніпрі під Каневом.

19. IV. 1885. Помер історик Микола Костомарів.

19-21. IV. 1919. Перший Всеукраїнський Національний Конгрес у Києві.

20. IV. 1922. Помер композитор Кирило Степенко.

21. IV. 1910. Російська влада закрила „Просвіту" в Києві.

22. IV. 1932. Помер довголітній провідник Галичини Юрій Романчук.

22. IV. Помер „батько українського театру" Марко Кропивницький.

22, IV. 1920. Варшавський договір головного отамана Петлюри з Польщею.

25. IV. 1622. Помер у Києві гетьман козацький Конашевич-Сагайдачний від ран, що одержав у бою під Хотинем.

25. IV. 1913. Помер письменник Михайло Коцюбинський.

25. IV, 1923. Помер письменник Марко Черемшина.

27. IV. 1904. Помер письменник Михайло Старицький.

28. IV. 1871. Народився письменник Василь Стефаник.

28. IV. 1915. Бої УС з москалями на Маківці.

28. IV. 1918. Проголошення Скоропадського гетьманом України.

29. IV. 1648. Хмельницького вибрали гетьманом,

30. IV. 1915. Засновано у Відні „Загальну Українську Національну Раду".

ПОДАЄМО СПИСОК НАШИХ ЧИТАЧІВ ТА ПРИХИЛЬНИКІВ, ЩО ЗЛОЖИЛИ ГРОШІ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД „ОРЛЕНЯ"

1. Учні школи в с. Буянах переслали на пресовий фонд „ОРЛЕНЯ" 160 крб., які зібрали вони з вистави „Різдвяний дарунок"
2. Молодь, школярі з с. Семидуби на Дубенщині — 438 крб.
3. Молодь с. Хотім на Дубенщині — 100 крб.
4. Учні школи в Буянах — 106 крб.
5. Діти (дівчата) з с. Басівщини — 71 крб.
6. Діти з с. Басового Кута — 50 крб.
7. Колядники с. Ульбарова — 300 крб.
8. Тетяна Устенко — 45 крб.
9. Діти з Полісся — 50 крб.

ВІД РЕДАКЦІЇ

Доводимо до відома наших дорогих читачів та прихильників, що дитячий часопис **„ОРЛЕНЯ"** від місяця квітня буде коштувати окреме число **4** карбованці.

Зміна ціни повстала в зв'язку з підвищенням цін на друкарських матеріялах та папері.

АДМІНІСТРАЦІЯ

Виходить один раз на місяць. ЦІНА ОДНОГО НОМЕРА 4 крб.

ВИДАВЕЦЬ: Українське Видавництво „ВОЛИНЬ" сп. з обм. відп. в Рівному. Основоположник і головний керманич Степан Скрипник. — Гол. ред. П. ЗІНЧЕНКО.

Адреса редакції і адміністрації: РІВНЕ, вул. Німецька 30

РКП кн. 23133/4
12791